

LJUBLJANA, dne 15. januarja 1909.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 1.

VSEBINA:

1. J. Černý in Dragotin Pribil: Narodna vzgoja	1
2. D. P.: Peta češka deželna učiteljska konferenca o pouku čitanja	6
3. Miro Šijanec: Lev N. Tolstoj o vzgoji in naobrazbi	12
4. Janko Polák: Stara navada je železna srajca!	20
5. Janko Polák: Važnost narečja v ljudski šoli	23
6. Dragotin Humek: Umetniški vzgoji	26
7. Književno poročilo	27
8. Razgled: Listek 30 — Kronika	32

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Narodna vzgoja.^{*)}

(Češki napisal J. Černý, poslovenil Dragotin Pribil.)

Vprašanje narodne vzgoje je tako staro kakor sta narodna probujenost in narodna samozavest. Sodobno s politiko, literarno, znanstveno, umetniško itd. skrbjo za razvoj narodne bitnosti nastopalo je vselej tudi vprašanje, kako bi bilo treba najuspešneje in naj-sostavneje postopati in delati na to, da bi se vtisnil vsej aktivni narodni kulturi pedagoški beleg. O tem svedoči zgodovina našega prerojenja in vsa poznejša literarna zgodovina do naših dni.

Pedagoški svet se je pečal z vprašanjem narodne vzgoje v nekih obdobjih prav intenzivno, zlasti za K. H. Amerlinga, Jos. Wenziga, Jana L. Maška, Jana K. Škode, Jos. Sokola**) in v naši dobi.

A če so to vprašanje prej izzivali po največ politički nagibi, ima danes več in različnih motivov. Danes se ne javlja samo potreba ohranitve nedotakljivosti narodnega jezika in neskaljenosti zgodovinske istinitosti v narodni naobrazbi, ampak tudi razjasnitev razmerja med narodom in državo v smislu emancipacije, nadalje potreba nemotenega biološkega razvoja, svobodnejšega razvitka narodno-individualne duševnosti, in končno tudi prestejša, narodni naravi bolj primerne socialne organizacije.

V isti meri torej, kakor se je pomnožilo in vglobilo shvatanje naroda in narodnosti, narodnega namena, pogojev narodnega razvoja, narodnega vseobčnega političkega in kulturnega pomena, v isti meri se je razširjal in vglabljal tudi pojem o tem, kako se ima razumeti narodna vzgoja.

Danes že ne verujemo več v to, da je državna organizacija in funkcija vrhovni namen, kateremu bi se moralo žrtvovati vse, kar tvori narod in njega življenje. Ravno narobe: prepričani smo, da je glavni, vodilni, torej edini namen nemotena, življenski bogata in po individualnosti se odlikujoča narodna eksistenca, a državna uredba bodi samo njena podpora in izvrševalni organ.

*) Predaval na vseslovanskem učiteljskem shodu v Pragi. Ta članek se ima smatrati za uvod v vrsto drugih člankov.

**) Češki pedagogi.

Op. prev.

Op. prev.

S tem smo se postavili seveda na docela novo stališče, ki nuja mnogo razgledov in izziva tudi nove posledice za pedagoško delavnost.

Danes naziramo vprašanje narodne vzgoje nekoliko drugače nego naši predniki. Narodna vzgoja za nas ne pomeni samo pomožno delovanje za boj in zbujanje narodnih čustev v boju za življenje. Mi ji ne podtikamo samo namena priprave za bojne dobe, ampak hočemo z njeno pomočjo pripravljati zmožnost naroda za vse slučaje življenja, za boj in mir, zlasti pa za eksistenco in razvoj v smeri k zdravju, neodvisnosti, samostalnosti, samozavesti, dostojnosti in važnosti, miru in sreči.

Prihaja nam na misel pedagoško delovanje v osvobojenje in razvoj v narodu dremajočih zmožnosti in v njih organizovanje za dobre narodne namene. In ker moramo pripoznati, da je ta ideal vseobčeen in ima isto veljavo tudi za druge narode, prihajamo k prepričanju, da gre sploh v vsakem narodu za isto stvar, in da je in mora biti vzgoja individualnih sil in zmožnosti za doseg popolnega razvitka individualnega značaja vsakega naroda glavna naloga narodnih učiteljev v vsakem narodu.

Če se pa naj zaveda zlasti učiteljstvo tega, kaj obsega narodna bitnost, katere sile in zmožnosti čakajo na osvobojenje in uporabo za gotove namene, mora preje spoznati, kaj je narod pravzaprav, koji so mu temelji, kateri znaki mu dajajo individualno, od drugih različno obliko, kaj ima v njegovi bitnosti trajno ceno in se mora negovati in občuvati upravnih v ohranitev individualnosti.

Torej: razjasniti si pojem narodnosti, to je prvi pogoj v razumevanje vprašanja narodne vzgoje. Da se bodo pozneje shvatale naše misli pravilno, podamo tukaj svoje mnenje o narodu in narodnosti.

Narod je društvo bodisi krvno ali kulturno sorodnih ljudi, tako da se po določenih plemenskih in kulturnih naukih temeljito razlikuje od drugega naroda. Če narod ni izpremešan s tujim plemenom in kulturo, če tvori svojo samostalno državo, če je njegovo ljudstvo istorodno, v vseh slojih in zajmovih krogih iste vrednosti, in ako se zanima organiški za obči život celote vsak njegov del, potem je to idealen, popolen narod.

Narod kaže v svojih posameznikih in v celoti trajno razvite naravne in kulturne lastnosti. V sorodni skupnosti svojih članov izjavlja enotnost fiziških in duševnih zmožnosti, šeg, navad, temperamenta, jezika, načina življenja, gospodarstva, naobrazbe in zgodovine. Skupno bivališče in vse, od česar je tu odvisna eksistenca poedincev in narodne celote je skupna domovina. Ta vsota vseh življenskih lastnosti naroda kot celota je njegova narodnost.

Narodnost je torej splošni izraz individualne narodove prirojenosti in kulture. Če je narodnost izginila v svoji individualiteti, izginil je i narod sam. To je temelj naroda, za čigar ohranitev v nespremenjeni individualiteti

in čistosti mora vsak narod zavedno skrbeti in za kar mora ne samo delovati, ampak tudi vse žrtvovati.

Ideal narodnega delovanja je torej ohranitev in razvoj narodnosti, v čemer je razumeti skrb za zdravje in telesno popolnost, za delavno, prosvetno, umetniško in нравno zdatnost, nadalje za politiško samostalnost in svobodo, da bi narod med drugimi ohranil svojo individualiteto, svojo veljavo in važnost ter svoje pravo kot istoveljavni z drugimi, in bi mogel potemtakem prispevati po uspehih svojega dela k blagru vesoljnega ljudstva.

Danes se je pojem narodnosti po vsebini razširil. Danes nam pri pojmu narodnosti ne gre samo za jezik, za historiško zavest, čutno domoljubno navdušenje in boj za politiško enakopravnost. Danes spajamo v pojmu narodnosti vse prvine narodnega življenja, ki tvorijo njegovo kulturo.

Zato vračunamo v vsebino narodnosti delo in njega uspehe, ki se v tehniški stroki javljajo pri kmetijstvu, obrti, industriji in trgovini, v duševnem delu, namenjenem finančni stroki, gospodarstvu, politiki, vojništvu, pravništvu, zdravništvu, vzgoji, vedi, umetnosti, naboženstvu, literaturi, filozofiji. Kdor pa more zasledovati narodno delavnost v vseh teh strokah, kdor more razločevati posebnosti in uspehe, individualne in karakteristične, v vsaki teh strok in je zmožen si načrtati o vsem celotni pregled, ta je tudi v stanu si pridobiti nazor o individualnem narodnem značaju in si ustvariti pravi pojem o narodnosti. In tega je treba zlasti učiteljem. Če je pedagog zmožen si ustvariti pravi pojem o narodnosti, potem si iz svojega spoznanja prav lahko izvaja tudi obseg narodne vzgoje. Z ozirom na rečeno menimo torej, **da mora biti narodna vzgoja zbujanje, podpiranje in vodstvo narodnega razvoja iz njegovih naravnih, individualnih pogojev in zmožnosti po najbolj naravni in najkrajši poti, to je po najbolj razumni.**

Iz tega obsega pa izvajamo vse dolžnosti, ki jih ima izpolnjevati narodna vzgoja. Te dolžnosti se ne tičejo samo učiteljev po poklicu, ampak vseh najboljših narodnih mož. Eni morajo pridobivati vso vedo, ki jo narod sploh potrebuje, kakor tudi narodoslovje, drugi pa to vedo podpirajte in branite, ostali, zlasti vzgojevalci in učitelji to vedo sprejemajte, prikrajajte in dodajajte v prebavljivi obliki vsemu narodu po premišljenem in organizovanem delovanju.

✱

V označenem shvatanju naroda in narodnosti je spoznati trojne ozire, na biološke, psihološke in sociološke prvine narodnega življenja.

Ni dvoma, da je zelo važno za vzgojevalce znanstveno se ozirati na pogoje nastanka, rasti, razvoja naroda, na boje, katere je moral in mora bojevati v svoji sredini in ob mejah za svoj obstanek, na sredstva za ohranitev svoje bitnosti v zdravju in za njeno fiziško izpopolnjevanje.

Ravnotako važno je vedeti, kako se je razvijal in kakšen je sedaj duševni položaj v narodni celoti in v njega poedincih, kako se je razvil splošni duševni značaj, kako je razvit duh naroda in njegovih delov z ozirom na čustvovanje, razum in voljo, kateri element tu prevladuje in v kakšni meri — kot kakšna psihiška individualiteta se sploh predstavlja narod.

In končno je ravnotako važno spoznati, kako se je narod v svoji skupnosti organizoval in se še organizuje in diferencira za socialno in politično življenje, in kako je pri tem polagoma ustvaril svojo zgodovino, uveljavljajoč tu svojo voljo.

Lahko je spoznati, da je treba skrbeti za obsežno znanje antropologije, etnologije, kulturne zgodovine, higijene, biologije, psihologije, etike, pedagoške in občne zgodovine, folkloristike naroda, sociologije, politične zgodovine in državnoznanstva.

Jasno nam postaja, da mora konkretno shvatanje vprašanja in njega praktiška rešitev stopati od občnega k posameznostim, če se naj pokaže konkreten uspeh. Praktiška pedagogika se mora zavzeti za poedince in njih skupine, in svoje delovanje med njimi mora upravljati z ozirom na njih razmerje k narodni celoti.

Ohranitev zdravja vsakega poedinca je temelj narodne obrambe. Iskati sredstva proti katerikoli degeneraciji — to je naloga pedagoške eugenike in higijene.

Kako delujejo različni narodni milijéji na dušo poedincev? To je vprašanje narodne psihologije. Kako se naj razvijajo duše poedincev, da bo koristilo narodni celoti in njim? Kako je uravnati razmerja, pogoje in vplive teh različnih milijéjev, da bi rastlo bogastvo intelekta, postala bolj plemenita nравnost in čustvenost, rasla energija? Kako je treba čuvati pogoje psihiške zveze narodnih članov? In kje je treba čuvati te pogoje? Kakšno nalogo imata rodovina, šola in družba? In kako more vplivati podedovana in prevzeta kultura? Komunikacija? Sosedstvo drugih narodov? To so zopet vprašanja za psihološko sfero narodne vzgoje.

In še čaka cela vrsta socioloških momentov, ker narod moramo nazirati kot stvor ljudskega skupnega življenja, kot sociološki stvor. Vsak poedinec in skupine poedincev podpirajo organizacijske procese, ki jih omogočuje razdelitev funkcije, in na to dejstvo se mora vzgoja istotako ozirati.

Ona mora znanstveno klasificirati interese poedincev in ljudskih skupin, upravljati interesno harmonijo in slog v narodovih delih; ona mora

namenoma usposobiti poedince in njih skupine za naštete privatne in društvene naloge.

Narodna vzgoja ima tu neizmerno važno nalogo, negovati in vzdrževati v narodu pripoznavanje principa socialne ponovne ocenitve in pridobivanja novega prava ljudi in njih skupin, gojiti višji nazor o celotnem življenju in ciljih naroda, nagibati ljudsko voljo k mirnemu in prostovoljnemu poravnanju sporov in krivic, vzgajati občane h kolektivnim narodnim čednostim in sploh skrbeti za narodovo določeno moralko. No, i pogoje mednarodnih humanih stikov ima ustvariti narodna vzgoja, ne da bi pozabila istočasno skrbeti za ljubomorno ohranitev narodne časti, individualnosti, pravice in narodnih posestev.

Iz teh samo na kratko naznačenih stavkov je spoznati, da mora narodna vzgoja zelo skrbno paziti na vse momente narodnega življenja, da bi si mogla iz opazovanja tega izvajati potrebne nauke. Tu mislimo, da mora pri tem vselej prehajati k istemu shvatanju svojega cilja: da je treba z vzgojo skrbeti za fiziško zdravje in kvantitativno in kvalitativno fiziško silo vsega naroda brez izjeme; da mora vzgoja doseči edinstvenost, notranjo zvezo in organiško izenačbo v vseh delih naroda; da je treba razširiti prosveto in jačiti konkurenčno zmožnost naroda v delih in celoti, in končno — da je treba vzgajati narod za notranjo svobodo v vseh njegovih delih in k samostalnosti in neodvisnosti na zunaj.

Kako se ima to vršiti, to spada k znanstveni narodni pedagogiki.

Narodna pedagogika se niti ne bode toliko pečala s poudarjanjem in razjasnitvijo skoro samoposebi vidnega cilja, kakor z opozoritvijo na metodo in sredstva narodne vzgoje, zakaj zlasti tu je velikega pomena, da vsak narod radi svoje lastne in posebne narave in telesnega in duševnega značaja, kulture, notranje organizacije in tako dalje (od drugih narodov različne), zahteva od vzgoje tudi posebnih sredstev in metod, ki bodo primerne njegovemu značaju in njegovim potrebam.

Torej leži smisel praktiške narodne vzgoje v tem, da se morajo najti in primeniti sredstva in metode tako, da izhajajo iz fonda narodne kulture in zadoščajo prirojenim in kulturnim pogojem in potrebam naroda.

Peta češka deželna učiteljska konferenca o pouku čitanja.

Napisal D. P.

O d 26. do 30. septembra m. l. je zborovala v Pragi peta češka deželna učiteljska konferenca. Učiteljstvo je na tej konferenci opravilo ogromno delo. Vsa posvetovanja so se vršila v tako plemenitem duhu, s takšno vnemo, da moremo pač smelo trditi: kakor je češka zemlja najbolj kulturna zemlja Avstrije, tako je češko učiteljstvo najbolj naobraženo, najbolj organizovano, najbolj napredno v naši državi. Vzor učitelja nam ne more več biti nemški tovariš, zakaj češki učitelj ga je navzlic vladajočemu sistemu daleč prekosil.

Kako moderno misli in deluje češko učiteljstvo, je pokazalo v vseh točkah dnevnega reda omenjene konference; v predlogih svojih je pokazalo, da leži bodočnost šole v učiteljskih rokah, v dobrih rokah, da se bode šola razvila le vsled učiteljskih prizadevanj, nikakor ne vsled uradne skrbi za šolstvo, katere — ni.

12

Češka deželna konferenca se je pečala tudi s poukom čitanja. Sprejela se je po referatu delegata Jar. Petra iz Nizke Srbske resolucija, ki se v njej zrcalijo uspehi modernih metodikov tako jasno, da jo moremo smatrati za jedrnato metodiko čitanja najnovejšega svetovnega izdanja. Ko sem jo prečital, sem si mislil: vidiš, kako drugače sodijo nekateri tovariši o čitanju, kako drugače si sodil sam o tem predmetu, ki je in ostane glavni predmet ljudske šole. Kot volja vsega češkega učiteljstva se nam predstavlja, in zato ima pač neizmerno sugestivno moč v sebi. Kdor jo zanikuje, ta ima vse češko učiteljstvo proti sebi. Ali je kdo med nami, ki bi si upal oporekati takšni avtoriteti? — Če ima kdo res to željico, spustiti se v polemiko z gospodom tovarišem Petrom, odsvetujem mu to, ker ga poznam osebno, in ker so mi pravili o njem, da ima neizrečno ostro pero in pa tudi — oster um. Pa prečitajte resolucijo v prevodu, in videli bode, da je taka, kakršni bi sami želeli najboljše uspehe tam gori, kjer se v šolskih stvareh vedri in oblači.

I.

Smoter pouka o čitanju ni naučiti mehaniški, logiški in eutoniški čitati (kar ostaja samo sredstvo), ampak vzbuditi učenčevo zanimanje za čitanje vobče, na narodno slovstvo, na višjih stopnjah tudi za tuje slovstvo, da se učenec vsposobi s čitanjem razširiti svoje znanje, oplemeniti svoje srce in jačiti svojo voljo — sploh se naobraževati.

Čitanju naj se kot predmetu, ki odpira učencu vrata bodoče naobrazbe, ki je za vzgojo naroda (njega oplemembo z ozirom na čut in njega duševni razvoj) neizmerne pomena, posvečuje več pozornosti, in sicer z ozirom na predmet sam in na sestavo čitank, na splošno uvedenje obveznega in skupnega čtiva, na urejanje šolskih čitalnic in učeniških knjižnic.

Četudi je končni smoter čitanja samo eden, ima ta predmet vendar na raznih učnih stopnjah po razvoju otrok različen značaj, na kar se mora paziti.

1. Na prvi stopnji gre za naglo premaganje mehaniških težav in zato naj se te težave ne pomnožijo vsled pretežke vsebine.

2. Prvine čitanja (besede in stavki) se ne smejo podajati same za sebe, le mehaniški, ampak v zvezi z živim pripovedovanjem o stvareh, ki so otrokom pristopne in zanimive.

3. Začetnice naj obsegajo samo lahko, neposredno razumljivo učivo, kateremu ni treba stvarnega razlaganja.

4. Snov naj se jemlje v vseh slučajih iz otroškega miljeja, iz kroga njegovih predstav, in naj se ozira na jezik otroka; iz tega sledi, da je treba za vaško in mestno deco različne začetnice.

Umetni govor je na tej stopnji iz učiva čitanja popolnoma izključen.

Jezik začetnice mora biti podoben otroškemu jeziku. V čitankah za nižjo in srednjo stopnjo se mora opazovati načelo, da se mora jezikovni zaklad polagoma, redoma in sestavno razširjati, ne pa kakor doslej neredno in kakor slučaj nanese.

Učiteljeve metode naj ne omejuje abecednik iz državne zaloge šolskih knjig, zlasti metoda pisočitanja naj se ne proglašuje za oficialno metodo.

Na drugi stopnji nastopa v šoli logiško čitanje. Podpirati ga mora učivo, čigar jezik se bliža prosti in premi ljudski govorici, a se navaja dete vedno bolj na spisovni jezik, na bolj zloženo dikcijo, četudi vedno razumljivo in jasno.

Na višji stopnji se mora učenec usposobiti na samostalno shvatanje vsebine čtiva; navajati ga moramo na lastno čitanje doma, čistiti moramo njegov čut za krasote pesniških del.

Učiteljevo razlaganje, zlasti na zadnji stopnji, naj se omeji na vzbujanje učenčevega zanimanja, na vzbujanje čuta in na razjasnitev bolj neznanih pojmov.

II.

Čitanka bodi samo vadnica čitanja, in zato naj se je ne podreja smotrom in interesom drugih šolskih predmetov, zlasti naj ne bo učbenik realij, niti učbenik moralke.

Čitanka naj se po svoji vsebini ozira na istinito življenje, ne na ono fingirano in umetno izobličeno radi dozdevnih нравnih učinkov.

Bodi deci knjiga veselja, ki vede mladino k izvirku čiste, prave poezije.

Na nižjih stopnjah naj se ozira na preprosto in presrčno otroško in ljudsko poezijo, ki je kulturno, psihološki in kvantitativno otrokom najbližja.

Na višjih stopnjah bodi uvod v narodno književnost in ne pozablaj važnih pojavov v literaturi slovanskih narodov.

Poudarjamo posebno to zahtevo, naj čitanka odgovarja raznim milijem učencev in tako spaja otroka organiški z življenjem njegovega doma.

Zato pa je treba pozvati v komisije za upravo čitank tudi pedagoške znalce onih sred, za katere se čitanke sestavljajo.

Po svoji sestavi bodi čitanka nazirana kot delo, katero sodimo predvsem z literarnega stališča. Pedagoška vrednost čitanke naj se ceni po njeni literarni vrednosti. Čitanka se ne sme mehaniški sestaviti po umetnih osnovah, ampak mora biti zložena na podlagi določenih netendencijoznih idej.

Obvezno in skupno čtivo se mora smatrati za razširjeno čitanko in mora imeti vsled tega iste lastnosti kakor dobra čitanka.

Obvezno čtivo naj se uvede na vsaki šoli; v ta namen se mora šoli priskrbeti dovolj gmotnih sredstev.

III.

Mladinske knjižnice.

1. Namen šolske knjižnice je, poglobljati in razširjati šolsko naobrazbo učencev.

2. Kriterij za izbor knjig naj bodo zgolj literarni (umetniški) oziri, potreba intelektualne naobrazbe učencev in stopnje otroškega razvoja.

3. Izbor knjig se uravnaj tako, da bode knjižnica obsegala najboljša dela mladinske književnosti, in da bode narodna literatura mladini pristopna po prvih svojih reprezentantih.

V kolikor dovoljujejo literarne razmere, oziraj se knjižnica tudi na slovansko literaturo.

To so torej stavki, v katerih je češko učiteljstvo preciziralo svoje stališče v vprašanju pouka čitanja. Nehote se nam vsiljujejo primerjave z

našimi domačimi razmerami. Naš pouk čitanja pač še ne odgovarja vsem gori navedenim zahtevam.

Že smoter čitanja v gornji obliki se pri nas nikdar ni tako shvatal. „Lepo čitanje“ — to je bilo vse, kar smo zahtevali od svojega dela, četudi smo i v tem vozili večkrat prazno klasje in snetljivo s polja.

Učenca pripraviti do tega, da sam začenja čitati, da začne v čitanju iskati naslado, da si izbere knjigo za tovaršijo, da mu je nedelja dan čitanja, in ne dan noža in polena — v tem leži vse.

Vse, pravim — prosveta in plemenitost, gmotno bogastvo in bogastvo duha. Po tej poti bi se dal rešiti naš narod. Le naobražen človek ve za narodnost. In naobrazba do 14. leta ne pomeni mnogo, če je samonaobrazba od 14. leta naprej ne podpira. Za to samonaobrazbo pa je treba ljubezni do knjige, je treba veselja do čitanja.

Stavimo našemu pouku čitanja višji smoter; ljubezen do knjige, in prosveti so v naš narod odprta vrata na stežaj!

Več časa za čitanje boljših čitank, uvedba obveznega čtiva (kratke povesti, odlomki znamenitih del se dajo vsem učencem v roke in se čitajo potem, kakor smo n. pr. čitali „Desetega brata“ v III. letniku učiteljišča; Čehi so si že priskrbeli mnogo takšnih izdanj, ki se v čeških šolah marljivo in s pridom čitajo), urejenje šolskih čitalnic in učeniških knjižnic, to so sredstva, ki jih priporoča češko učiteljstvo za doseg gori navedenega in razpravljanega lepega smotra.

Več časa za čitanje, in pristavili bi še: več boljše uporabljenega časa. Kako se pač čita v naših šolah! — Spominjam se iz svoje mladosti, da je bila ura čitanja za našega drugače izvrstnega učitelja ura pisanja. Opravljal je v tej uri svoje uradne posle, nas pa je prepustil učencu, ki nas je klical na čitanje, in je posebno pazil na to, da je koga ujel, ki ni spremljal čitalca pri čitanju. Ta je moral stati. Kmalu je bila dobra tretjina učencev na nogah. Sedaj je bilo zopet treba sesti, zato smo skrbno pazili na to, kaj se čita, a gledali smo pri tem okoli, kakor da se za čitanje ne zanimamo. Ker je bila druga stopnja kazni stanje zunaj klopi, je nadziratelj hotel uporabiti tudi to kazen. A varal se je, kajti čitalo se je, če je bilo treba, tudi drugi zlog začete besede. In zmagoslavno smo sedli, dokler ni začela igra iznova: takšen pouk čitanja pač ni bil zanimiv, še manj pa koristen. Po dvestokrat prečitati isto berilo, to našim učiteljem ne pomeni mnogo. Niti se pri tem ne pazi na logiko, niti na evfoniško čitanje. Glavna stvar je pač to, da se postavi veliki kazalec ure dvakrat na dvanajst.

Boljših čitank si želimo. Zakaj tista osladna brozga, ki se mi dozdeva kakor polip: vsa ramena polna sesalnih skledic, kjer se naših beril dotakneš, povsod se ti prilepi morala. Da, morala je cena v naših čitankah. In da je mera polna, morajo se naša berila etiški obravnavati. — Ne rečem, da naša novejša berila ne pomenjajo velikega koraka naprej, a vendar je v njih še

vedno toliko nage proze, stare navlake, toliko morale, da je je dober del preveč. Ali bi res naša berila imela „literarno“ vrednost? Preveč „pedagoška“ so, če je ta pedagogika zdrava. Po vseh časnikih priporoča „Kufek“ svoj izdelek, jaz pa mislim, da bi otrok, ki ga vsak dan napolniš do grla s to moko, kmalu odpotoval v boljšo deželo. In tako je tudi naše pedagogike (razumi: moralizovanje, in zgolj moralizovanje, kakor pri pridigah, ki so tako uspešne) včasih malo preveč, in ko bi naši šolarji vedeli za njo, bi si pač marsikdo mislil: vrag jo vzemi, raditega ne bom nič boljši.

Napolnite naše čitanke s pravimi umetniškimi deli, in videli bode, da bo lepota bolj oplemenila učenca nego „etika“.

Obvezno skupno čtivo se po slovenskih šolah še ne uporablja nikjer. In vendar je to sredstvo za oživljanje pouka neprecenljive vrednosti. Vse zaman: učenci se čitanke navolijo. Prebirajo jo doma, znana reč pa ne zanima več tako. Kaj pa bomo dejali o enorazrednicah, kjer rabi isto berilo učencem po dve, tri leta. Tu treba malo spremembe. — Učitelj hrani v omari par povesti, par orisov v tridesetih, štiridesetih iztisih. To so biseri naše literature, pripravi so, da se učenec pokaže, kaj je lepota, kaj je umetnost. Tu so odlomki iz Stritarja, iz Jurčiča, tu je Levstikov potopis, tu je Cankar s svojimi krasnimi orisi, ki se nahajajo raztreseni po njegovih povestih. Kakor izdaja to „žej z literatury“ češko društvo „Dědictvi Komenského“, tako bi tudi „Slovenska Šolska Matica“ lahko zvila najbolj žlahtne cvetke naše literature v prelep venec naši mladini. Od učitelja, še bolj pa od nadzornikov bo odvisno, da se mladina naužije „žlahtne vonjave“ tega venca.

Šolskih čitalnic še tudi ni, čeprav bi si Ljubljana že davno lahko dovolila takšen „luksus“ (tako bodo dejali ljudje, katerih ni treba imenovati). V šolski čitalnici se nahajajo mladinski spisi, mladinski listi, ki jih učenci lahkočitajo tedaj, ko domači otroci polnijo želodčke s toplo juho. Otrok, slabo oblečen, v dežju in snegu okoli po malomestnih ulicah, pred izložbami, pred gostilnami — kdo ne pozna te slike iz naše šolske mizerije. Ali bi ne bilo bolje, da ostanejo kje v topli sobi pri lepem čtivu, pri nedolžni zabavi? O higijeni kriče naši ljudje! Higijena pride, ko se vam omehča srce! Prej ljubiti mladino, higijena bo nasledek usmiljenja in ljubezni. Pa še to: čitalnica bode vzbujala v otrokih potrebo čitanja. To preide v meso in kri, to postane rahla strast; da ne postane nevarna strast, se navadno ni bati.

O mladinskih knjižnicah in njih potrebi govoriti, to bi bilo nositi vodo v Savo. — Dobro urejene knjižnice so dika vsaki šoli. Tu pokaži, mojster, kaj znaš, in kako si si znal pridobiti med ljudstvom šolskih prijateljev. — Slovenci nimamo razvite mladinske književnosti, ker ni odjemalcev. Mladinske knjižnice so pogoji za razvoj književnosti. Majhne razstave slovenskih mladinskih spisov bi tudi pospeševale prodajo. In zakaj ne pišejo najboljši

literati mladinskih spisov? Najtežje je pisati za mladino, in največji talenti so poklicani, da si trgajo v tem gaju vejice za svoj lavorjev venec.

✱

Metodiški migljaji v naslednjem tekstu resolucije so izvrstni. — Pretežka vsebina začetnic, to je peza, ki se ne da tako lahko odstraniti. Sploh pa sestavljanje besed z gibljivimi črkami nadomešča začetnico na najboljši način. Dete naj ve, kaj čita. Če čita zveržene, brezmiselne stavke, potem mu bode vsebina vedno deveta briga. Ali ne molijo stare ženske po tristo očenašev na dan? In ni li v stanu presrečna molitvica, čutena, ne samo govorjena, nadomestiti vseh tristo? — Dotaknem naj se samo še te zadeve: za vaško in mestno deco je treba posebnih začetnic. Marsikateri bode tej zahtevi nasproten. A s psihološkega stališča je zahteva popolnoma opravičena. Apercipcija je odvisna od kroga onih predstav, ki jih ima dete. In ta krog predstav je popolnoma različen na vasi in v mestu. (Analiza duš. obzorja.) In zato bi bilo prav, ko bi se prva knjiga, rekli bi skoro najvažnejša knjiga, ki jo dobi otrok v roko, ozirala na dušo učenčevu.

Kar se tiče jezika začetnice in drugih čitank, tu zadene češka rezolucija brez dvoma pravo. Kaj odtuja knjigo človeku tako, kakor nerazumljiv jezik. In ne pozabite, da se pismena slovenščina ne govori nikjer na svetu, kakor se pismena nemščina ni nikjer govorila in kakor samo Siena govori pismeno laščino. Polagoma torej z besednim zakladom! Sicer pa je rezolucija tako jasna, da ji v tem oziru ni treba komentarja.

Čistiti čut za krasote pesniških del. Kako malo je ljudij, ki pri čitanju gleda na obliko spisa. Vsebina, to je vse. Blagoglasno besedilo, tehnika spisa — to nas pusti popolnoma ravnodušne. Nam je vsebina vse. A to ni prav. Pesniško delo ima svojo ceno le tedaj, če sta popolni oblika in vsebina. Pa tudi vsebina sama nas ne zanima v vseh svojih delih enako. Kjer je mnogo dejanja, tam raste naše napetje. Za slikanje naravnih krasot, za risanje značajev, za ono majhno življenje z majhnim humorjem, kakor ga opisuje v svojih delih n. pr. Dickens (David Copperfield) ali Jean Paul in drugi — za to umetnost že nimamo smisla. Ali se krvavi romani ne čitajo najrajše, ali se Karlo May ne čita po vseh učiteljskih stanovanjih? — In zato je treba čistiti čut učencev za pesniške krasote, da jim „Grofica beračica“ ali „Rinaldo Rinaldini“ ne bode nad „Zorina“.

✱

Kdaj se bomo otresli predsodka, da mora čitanka prinašati tudi realne članke? — Tudi oni naši pisatelji, ki zavzemajo stališče Čehov, se ne morejo rešiti zavzetosti za idejo: čitanka bodi samelsurium vseh predmetov ljudske šole. In še vedno si upajo ljudje takšne nazore priporočati v naših listih. Pa tudi tukaj velja: če ne čutite, razumeli ne bode.

Literarno merilo je treba uporabljati pri presoji beril. Ta stavek si bomo dobro zapomnili. Kar nima literarne vrednosti, ne sodi v čitanke. In če se že tamkaj nahaja, ignorirajmo to navlako popolnoma. Prazno slamo mlatijo samo v Abderi.

Na nekaj pa je treba še opozarjati. Ni samo to naše, kar je slovensko. Naš je divni ep Mažuraničev „Smrt Čengićage“, naša je epopeja Tolstega „Vojna in mir“, naš je Dostojevskega „Razkolnikov“, naši „Bratje Karamazovi“, naš je Mickievičev „Pan Tadeuš“, naša Sienkievičeva trilogija „Z ognjem in mečem“ itd., naše Svatopluka Čeha „Pisnē otroka“, naš je Zmaj Jovanović, vsi veliki duhovi Slovanstva, naši so, ker smo ene krvi in enega jezika. Zakaj bi nam torej silili nemški prevodi v naše čitanke? Slovanske njive so prostrane, pol sveta otrokom sliši Slave, mi smo bogati, noben narod ni bogatejši od nas. Samo bogastva svojega ne poznamo. In zato z veseljem pozdravljamo češko besedo: čitanka in mladinska knjižnica naj se ozirata tudi na slovansko literaturo. Narod slovenski, pojdi in stori tudi ti tako! Iz svojega provincializma vun! Spoznaj svoje brate, daruj jim, kar imaš najboljšega, in uživaj njih bogastvo, ker je tvoje kakor njihovo.

Še eno željo! Naj bi slovensko učiteljstvo pri svojih uradnih okrajnih in deželnih konferencah zastopalo iste nazore o pouku čitanja kakor Čehi. Sloga spodaj je vedno premagala pritisk od zgoraj. Kar je dobro, ni samo v Pragi dobro, ampak povsod.

Lev N. Tolstoj o vzgoji in naobrazbi.

Priobčil Miro Šijanec — Maribor.

nogo besed poznamo in rabimo, ne da bi se zavedali njihovega pravega pomena in izvestne vrednosti. Če pa pojem ni jasen, tudi izraz ni določen ter se zamenja kaj lahko z drugim. In vendar so nam besede absolutno potrebne, da izražamo določene misli. Take besede so n. pr. vzgoja, naobrazba in celo beseda — pouk.

Še pedagogi ne delajo razlike med naobrazbo in vzgojo, a vendar ne morejo svojih misli drugače izraziti kakor z besedami: vzgoja, naobrazba, nauk in pouk. Torej morajo biti tudi pojmi, ki tem besedam odgovarjajo, morajo biti pojmi, ki imajo pravico do eksistence. Nemci dobro ločijo vzgojo od pouka. Pripoznavajo in oznanjujejo,

da je pouk najvažnejše sredstvo vzgoje, da vzgoja obsega pouk, da pouk oklepa vzgojevalni moment; a ne razločujejo mnogo med oliko na eni in med naobrazbo in poukom na drugi strani. Nemci razlagajo in oznanjujejo: Vzgoja je naobrazba najimenoitnejšega, kakor zahteva ideal, ki ga ima o popolnosti vsakokratna doba človeštva. Pouk, ki vodi do neke izvestne stopnje nraavstvenega razvika, je eno, četudi ne edino sredstvo, da dosežemo smoter; zatorej morajo pristopiti še drugi, vzgojo pospeševalni pogoji: disciplina, strahovanje in sila. Nemci velijo, da duh vsled prikladne gimnastike naj postane voljan, kakor telo vsled telesnih vaj.

A naobrazba se v Nemčiji mnogokrat zamenjuje, tako v navadnem jeziku kakor v pedagoški literaturi, s poukom in vzgojo; nekateri smatrajo naobrazbo kot faktor, ki se pedagogike celo nič ne tiče. V francoskem jeziku ne poznam niti ene besede, ki bi odgovarjala pojmu „Bildung“. Praktiki v nemški pedagogiki seve da ne pripoznajo razlike med vzgojo in naobrazbo. Oba pojma se pri njih družita v en izraz. Ko sem se nekoč z Diesterwegom pogovarjal o naobrazbi, vzgoji in pouku, je on z ironičnim glasom vskliknil, da se še nahajajo ljudi, ki te besede ločijo; on jih druží v eno. On sam se je izjavil, da ima naobrazba ravno tako vzgajajoč moment kakor vsak pouk.

Kaj torej pomenijo te besede, kako se tolmačijo in kako jih naj razumevamo?

Nočem tukaj navajati debat in razgovorov, ki sem jih imel o tem predmetu z različnimi pedagogi, tudi ne maram navesti vse protislovne nazore, katere nahajamo v pedagoški literaturi. Bilo bi predolgo in dolgočasno. Poleg tega se ne more vsakdo prepričati o resnici mojih trditev, če hoče pedagoške članke o tej reči čitati. Tukaj hočem samo besede pojasniti, vzrok in razliko o pomenu dokazati.

Kakor pedagogi trdijo, obsega naobrazba tudi pouk. Takozvana veda pedagogike se peča le z vzgojo ter smatra človeka, katerega hoče naobraziti, kot bitje, ki je v vsakem oziru vzgojitelju podložno — vdano. Le po vzgojitelju zadobi človek, ki po naobrazbi stremi, vse vzgojevalne ali naobraževalne elemente, najsi bodo ti knjige, pripovedi, vaje, umetniški ali gimnastiški nastopi. Vsa priroda sme le toliko vplivati na gojenca, v kolikor dopušča vzgojevatelj. Vzgojevatelj skuša gojenca obvarovati vsega vpliva zunanjega sveta s pomočjo neprodirnega zida lastnih nazorov, skuša viliti in vlivati skozi lijak znanstvene šolske vzgoje ono snov, ki se vzgojavatelju zdi kot prepotrebna izobraževalna tvarina. Ne govorim o tem, kar delajo takorekoč v izobrazbi zaostali ljudje, ne bojujem se z veterinimi mlini, govorim o vzgoji, kakor so jo razumevali najboljši napredni pedagogi.

Povsod se odvrča vpliv sveta, povsod je šola obdana s kitajskim zidom književne modrosti, in to je skrb pedagoga potem, da se izobraževalni vplivi le toliko dopuščajo, v kolikor vzgojevatelju dopada. Sodelo-

vanje življenja samega ne priznava. In to so nazori pedagoške vede, ki zahteva za se pravo znanje, kaj je potrebno za naobrazbo izvrstnih ljudi, kaj in kako je odvrčati zaradi pogubnega vpliva na gojenca. In ravno tako postopa — praktiška umetnost vzgoje.

Na podlagi takih nazorov je potem naravno, da se naobrazba in vzgoja zamenjujeta, ker se sodi, da bi brez vzgoje tudi ne bilo naobrazbe. V novejšem času, ko se potreba svobodne naobrazbe čuti močnejše, četudi nezavedno, so se najboljši pedagogi prerili do prepričanja, da je pouk edino sredstvo naobrazbe, in sicer zaukazan pouk ali prisiljen pouk. In prišlo je do tega, da sedaj vse tri pojme zamenjujemo: vzgojo, naobrazbo in pouk.

Po nazorih teoretika pomeni pedagogika vpliv enega človeka na drugega. Torej pedagogika zahteva trojno delovanje: 1.) moralno ali nasilno vplivanje strani gojitelja, napotek za vedenje in kazen, 2.) poučevanje in pouk, 3.) navodilo za gojenca po učinkovanju življenja. Pogreški in zmešnjava pojmov je v našem mnenju postala zato, ker pedagogika smatra vzgojo kot svojo nalogo ne pa naobrazbo, in ker pedagogika ne vpoštevata, da gojitelj ne more prerokovati, preračunati in določati vplivov življenja. Čudno pa se nam zdi, da vsak pedagog priznava, da življenje vpliva pred in po šolski dobi in, kljub prizadevanju vplive preprečiti, tudi med šolsko dobo. Ta vpliv je tako močen, da izpodbije v nekaterih slučajih ves učinek šolske naobrazbe, a pedagog smatra to prikazen kot pogrešek razvoja in vzgojne umetnosti, in vendar si misli kot najvažnejšo nalogo: vzgojo človeka po določenih pravilih ne pa naobrazbo, t. j. proučevanje pota, po katerem se ljudje obrazujejo, ter pospeševanje slobodnega delovanja naobrazbe. Priznavam, da je pouk, poučevanje en del vzgoje, toda naobrazba oklepa eno in drugo.

Vzgoja ni predmet pedagogike, pač pa ena onih prikazni, katerih pedagogika ne more prezirati.

Predmet pedagogike more in mora biti le: naobrazba. Naobrazba v najširšem pomenu besede pomeni, vsaj po mojem prepričanju, skupnost vseh vplivov, ki pospešujejo razvoj človeka ter mu širijo krog nazorov o svetu ter podajajo nova znanstva. Otroške igre, veselje, delo, kazni, svobodni in nasilni pouk, umetnije, vede, življenje — naobrazujejo.

Naobrazba v obče je tedaj ali posledica vseh vplivov, katere prinaša človeško življenje (namesto o naobrazbi kakega človeka govorimo o naobraženem človeku), ali učinkovanje samo, katero izvajajo življenski pogoji. (Namesto da govorimo o naobrazbi Nemca, Rusa, kmeta, gospoda, pravimo: ta človek ima slabo ali dobro vzgojo.) Le s to imamo opraviti. Vzgoja pomeni tedaj vplivanje enega človeka na drugega z namenom, da si gojenec prilasti določenih nraavnih navad. (Pravimo: vzgojili so ga hinavca, tata, v dobrega človeka.) Špartanci so vzgojevali junake, Francozi enostranske ljudi.

Pouk pomeni podajanje vednosti kakega človeka drugemu, nevednemu. Poučiti zamoremo koga v zgodovini, v čevljarstvu, v igri na šahu itd. Poučevanje, struja pouka, je vplivanje človeka na človeka z namenom, usposobiti učenca za določene fizične spretnosti. Učimo se plesati, peti, tesati, veslati, predavati.

Pouk in poučevanje sta sredstvi naobrazbe, če sta svobodna, sredstvi vzgoje pa, če je pouk nasilen, poučevanje pa enostransko, to je, če vzgojevalec le v onih predmetih poučuje, katere smatra on za važnim.

Vzgoja je nasilno vplivanje osebe na osebo, z namero vzgojiti take ljudi, ki se nam zdijo dobri; naobrazba pa zahteva med osebami prostovoljno razmerje, ki ima kot pogoj na eni strani željo, nabaviti si znanosti, na drugi strani pa potrebo, drugim podati pridobljene znanosti. Pouk je torej sredstvo, ki služi ravno tako naobrazbi kakor vzgoji. Razlika med vzgojo in naobrazbo je le v nasilstvu, čigar pravico vzgoja sebi prilašča. Vzgoja je nasilna naobrazba, naobrazba sama je svobodna.

Kako pa razni narodi izražajo isti pojem, kako tolmačijo isto besedo? Vzgoja — francoski *éducation*, angleški *education* — je pojem, ki živi le v Evropi; medtem je pojem naobrazba le v Rusiji in deloma v Nemčiji doma, kjer se pojem „naobrazba“ po svojem pomenu krije blizoma z ruskim. Na Francoskem in Angleškem pa ni pojma, ne besede, ki bi odgovarjala našemu izrazu o naobrazbi. *Civilisation* pomeni kultura, *instruction* je evropski pojem, ki se ne da v ruščini prestaviti, in ki prilično pomeni bogastvo šolskega znanja in znanstvenih resnič ali delo podajanja. Oba izraza nista istovetna z naobrazbo, ki pomeni ravno tako znanstvene vednosti (*wissenschaftliche Kenntnisse*), kakor umetnosti in telesne ročnosti.

V prvem spisu sem govoril o pravici sile v rečeh naobrazbe ter skušal dokazati: prvič, da sila ni mogoča, drugič da ne dovede do smotra, ali da doseže samo žalostne uspehe, in tretjič, da sila ni opravičena; nekaj drugega pa je svojevoljnost (*Willkür*), vsled katere n. pr. Mohamedanec uči otroke umora gjaurov.

Vzgoje, kot predmeta vede, ni. Kar se govori o vzgoji, je le načelo stremljenja po nravnem despotizmu. Vzgoja je tedaj, ne da bi ravno rekel pojav slabe strani človeške narave, prikazen, ki nam kaže nizko stališče človeškega mišljenja; torej ne more biti podlaga in vzrok pametne človeške delavnosti, t. j. predmet vede.

Vzgoja je stremljenje človeka, da vzgoji sebi enaka bitja. Poznam služnika, ki si vedno nepoštenim sredstvom prihrani nekoliko kopejk. Ta mi vedno odgovarja, kadarkoli ga opominjam, naj pošlje svojega fanta v šolo na Jasno Poljano, da bi sicer že lepo bilo, a da mora sina najprej s „svojim“ duhom napolniti. Ne napolnjujejo in opijančujejo profesorji vseučilišč in menihi v svojih semeniščih svojih gojencev s svojim lastnim duhom? — Nočem še enkrat dokazovati, kar sem že dokazal in kar je lahko

uvideti, da je namreč namerno naobraževanje po gotovih zgledih nekaj neplodovitega, neopravičenega, nemogočega.

Pravice vzgoje ni! Jaz je ne morem priznati; tudi mladi rod je ne priznava (kar se še ni in se tudi nikdar zgodilo ne bo), ker se sili vsikdar in povsod zoperstavlja. Sploh pa, kako hočete dokazati pravico vzgoje? Jaz tega ne vem in tudi misliti ne morem. A vi jo zahtevate in slavite kot neko novo pravico, katere dosihdob še nismo imeli, namreč pravo človeka, iz drugih oseb vstvariti ravno take osebe, kakor jih hoče vzgojevalelj. Dokazite mi to pravo! toda ne s tem, da je dejstvo zlorabe prava vedno že bilo. Ne, vi niste tožitelji, ampak mi, in vi ste zatoženci.

Dostikrat se je že ustno in pismeno ugovarjalo misli, katero sem objavil v časniku „Jasna poljana“. Rekalo se mi je kakor nemirnemu otroku: „Brezdvomno, vzgoja v naših dneh je podobna oni samostanski v srednjem veku; seveda da to ni dobro, zato so pa naše gimnazije in univerzitet povsem drugačni zavodi.“ Ali pa se mi je reklo: „Kajpak, da je temu tako; če pa v pošteb jemljemo naše razmere, tedaj moramo priznati, da drugače niti biti ne more.“ Taki odgovori in ugovori, kakor se meni dozdeva, ne kažejo baš resnost, ampak slabost stališča. Vprašanje pa nastane: „Ima li človek pravico, vzgojevati druge ali je nima?“

Odgovor: „Ne, toda . . .“ ne velja. Na to je le en odgovor: Da ali ne. Če se potrjuje, tedaj ima sinagoga in duhovniško semenišče ravno toliko pravice do obstanka, kakor vseučilišče. Če se pa zanika, tedaj je vaše vseučilišče kot vzgojevališče neopravičeno, dokler je nepopolno in dokler se spozna kot nepopolno. Kaj drugega, srednje poti, si ne moremo misliti, ne v teoriji, ne v praksi. Mene jezijo gimnazije z njihovo latinščino ravno tako kakor vseučiliščni profesorji z njihovim radikalizmom in materijalizmom. Niti gimnazijec, niti vseučiliščnik ima možnost proste izvolitve. Po mojih opazovanjih so rezultati vseh teh struj vzgoje enako malovredni.

Ali morda ni jasno, da se bodo naše visoke šole zanamcem 21. stoletja zdele ravno tako čudne in neutemeljene, kakor šole srednjega veka nam? Saj je vendar tako lahko uvideti, da, ker v zgodovini človeških spoznavanj ni najti absolutne resnice in je do sedaj ena zmota nadomestila drugo, da mi nimamo nikake pravice, mlad naraščaj siliti k nabavi onih znanosti, katere se prej ali slej spoznajo kot zmote. Na to se mi reče: „Če je vedno tako bilo, čemu se torej trudite? Potemtakem mora tako ostati.“

To je ravno, česar jaz ne morem uvideti. Če so ljudje do sedaj morili, tedaj še ne sledi iz tega, da se umor povzdigne do načela, posebno ne, če se vzroki umora premislijo ter se pokažejo sredstva, kako temu priti v okom. In, kar je glavna stvar: Vi, ki priznavate vsakemu človeku pravico vzgoje, kako zamorete vi obsoditi potem slabo vzgojo? In vendar stori tako oče, ki pošlje sina v gimnazij, dela tako cerkev, ki obsoja vseučilišča, postopajo vsi enako: vlada in družba. Ta pravica, ali se prizna vsem, ali nikomur.

Tretje poti zopet ni. Veda mora to vprašanje rešiti: Imamo pravice vzgoje ali ne? Zakaj bi ne pripoznali resnice? Zastopniki vseučilišč ne marajo vzgoje v duhovniških semeniščih ter pravijo, da ni hujega, kakor so ti zavodi; svečeniki zopet z njihovega stališča ne marajo vseučilišč ter pravijo, da ni večjega zlega kakor so visoke šole, ki so zavodi oholosti in brezverstva. Stariši zopet grajajo visoke šole, te zopet ogovarjajo vojaške šole; vlada kara vseučilišča in ta zopet vlado itd. Kdo ima prav in kdo ne? Zdrava pamet živečega naroda se napram tem vprašanjem ne more baviti s sestavljanjem podob za nazorni pouk, ona mora prej odgovoriti na ona vprašanja. Če se ta pamet imenuje pedagogika ali drugače, to je postranska stvar. Mogoča sta le dva odgovora: damo prav onemu, kogar bolj ljubimo, ki nam je bliže, ali pa se tega priznati bojimo, kakor se to češče zgodi. Če sem duhovnik, smatral bom duhovniško semenišče za najboljše vzgojevališče; če sem vojak, tedaj bom hvalil šolo za mlade vojake; če sem dijak, odločim se za vseučilišče; in tako delamo vsi, da našo naklonjenost podpiramo z več ali manj duhovitimi vzroki, a ne opazimo, da naši nasprotniki tudi mislijo in slično postopajo. Ali mi (jaz) ne pripoznamo nikomur pravice. Jaz sem to pot izvolil ter sem skušal dokazati, zakaj da sem se za njo odločil.

Trdim, da vseučilišča, ne samo ruska ampak tudi evropska, če niso svobodna, nimajo druge podlage kakor samovoljnost, da so tedaj ravno tako napačna kakor srednjeveške samostanske šole. Prosim moje bodoče kritike, da naj ne prezrejo te točke; ali lažem jaz, ali pa se moti vsa pedagogika, kaj tretjega ni mogoče. Dokler pravica vzgojevanja ni dokazana, ne morem pripoznati te pravice. Če pa tudi pravice vzgojevanja ne priznavam, sem vendar prisiljen pripoznati in tolmačiti prikazen in dejstvo vzgoje. Odkod vzgoja, odkod oni čudni nazor naše družbe, odkod prihaja ono nerazumljivo nasprotje, da rečemo: to je zla mati, ona nima pravico vzgojevati svojo hčerko, moramo ji jo odvzeti; ali to vzgojevališče je slabo, to se mora razpustiti, a ono je dobro, tega moramo podpirati? Na čem sloni dejstvo, vzgoja je? Če se zamore tako nenormalna prikazen, kakor je nasilna naobrazba, t. j. vzgoja, ohraniti stoletja, tedaj moramo iskati vzrok v človeški naravi. Ne motim se, če iščem te vzroke 1. v družini, 2. v verstvu, 3. v državi in 4. v našem graždanskem občestvu (*société*, t. j. na Ruskem svet za-se).

Prvi vzrok se poraja, ker vsak oče in vsaka mati, boditasi kakršnakoli, težita po tem, da iz otrok ne dobita take osebe, kakršna sta sama, ali pa vsaj take, kakršna hočeta biti. Ta težnja je tako naravna, da ne najdem vzroka, spodtikati se nad njo. Dokler se starši ne zavedajo, da ima vsakdo pravico, razvijati se po lastni prosti volji, dotlej se ne more zahtevati nič drugega.

Drugi faktor, ki rodi prikazen vzgoje, je verstvo. Če je kdo mohamedanec, žid ali kristjan ter je prepričan, da bo vsak drug pogubljen, da ne

bo rešen, kdor nima njegove vere, tedaj ni kaj drugega pričakovati nego želja, izrediti otroka, bodisi siloma tako, kakor veli to lastna vera. Poudarjam, da je verstvo edino prava in pametna podlaga vzgoje.

Tretji in sicer najvažnejši vzrok vzgojevanja leži v potrebi in nameri vlade, vzgojiti take ljudi, kakršne rabi za določene namene. Na podlagi teh potrebščin se snujejo šole za mlade vojake, vseučilišča in drugi zavodi. Če bi ne bilo slug vlade, bi tudi ne bilo vlade, in če bi vlad ne bilo, ne bilo bi držav. Tedaj ima tudi ta prikazen svojo nedvomno utemeljitev.

Četrty vzrok tiči v potrebi družbe, in sicer v ožjem pomenu besede v oni družbi, katero tvori pri nas zlahtnik, uradnik in — deloma trgovec. Ta družba potrebuje pomoči, podpore in sodelovateljev.

Nekaj jako čudnega pa so okolščine, da se v znanstvenih in strokovnih listih vedno napada nasilnost v rečeh obiteljske vzgoje. Opozorim na to dejstvo, ker je potrebno za razumevanje naslednje točke. Trdi se, da starši pogubijo otroke, in vendar je tako naravno, da oče in mati svoje otroke ravno tako izredita, kakor sta sama. Napada se verska vzgoja; še pred kratkim je bila razburjena vsa Evropa, ker so nekega žida siloma vzgojili v krščanskem duhu. In vendar ni nič bolj opravičeno nego želja, otroku, ki je v mojih rokah, podati sredstva za večni blagor v onem verstvu, katero verujem jaz. Napada se vlado radi izgojevanja uradnikov in častnikov; zakaj pa bi vlada, katero vendar vsi potrebujemo, ne izobraževala uradnikov za nas in zase? Proti družabni naobrazbi pa niso naperjeni nikaki napadi. Privilegovana družba in njena univerza imata vedno prav, in vendar izredita človeka s pojmi, ki so masi ljudstva tuji, in vendar nimata druge opravičenosti, nego — oholost. Odkod tedaj to dejstvo? Menim samo odtod, ker nočemo slišati glas onih, ki nas napadajo, ne slišimo pa jih zato ne, ker nam njihov glas ne doni s katedra in časnika. In vendar je oni glas božji glas, katerega bi morali slušati.

Oglejmo si kakršnisibodi institut naše države, ljudsko šolo, zavetišče za uboge otroke, ali gimnazij, univerzo: v vseh teh zavodih nahajamo nerazumljivo prikazen, katere pa vendar — ne vidimo. V vseh stanovih, pri kmetih, meščanih, trgovcih in zlahtnikih, povsod se pritožujejo starši, da se njihovi otroci vzgajajo s pojmi, ki so razmeram tuji. Trgovci in stari zlahtniki pravijo: „Nočemo gimnazij in vseučilišč, ki iz naših otrok delajo le ateiste in svobodomislece. Kmetje in meščani ne marajo naših šol, zavetišč in zavodov, ker nočejo, da se njih otroci vzgojijo postopačem in pisacem namesto marljivim delavcem in poljedelcem. Mesto tega imajo vzgojitelji vseh zavodov le eno pretežno misel: njim izročene otroke tako vzgojiti, da ne bodo podobni svojim staršem. Nekateri vzgojitelji so še toli naivni, da priznajo odkritosrčno, česar drugi nočejo dati veljati, da imajo namreč sebe za vzor vse vzgoje, da torej mora gojenec njim biti enak, a starše smatrajo kot zgled surovosti, nevednosti in napačnosti, katerim torej učenec ne

sme postati podoben. Gojiteljica, ki je vsled ravnanja pogubljeno in zoperno žensko bitje, ki misli, da človeška popolnost obstoji v umetnosti, klanjati se, francoski dovršno govoriti, pelerino prav ogrniti, ta gojiteljica nam pripoveduje odkritosrčno, da je mučenica njenih dolžnosti, da je vse njeno prizadevanje izgubljeno, ker ni mogoče, da bi odstranila vpliv staršev na otroke. In ti otroci, ki so že začeli pozabljati ruščino in začeli lomiti francoščino, ki so že pozabili, kako se mora občevati z deklami in delati v kuhinji; mesto tega pa poznajo ime: Aleksander macedonski, Guadeloupe i. dr., — ti otroci pozabijo vse, ko se zopet vrnejo k svojim staršem ter se zopet poprimejo njihovega trivijalnega dela in preprostih navad. Ta gojiteljica se kar nič ne sramuje pred gojenci ter zabavlja čez matere in vse ženske, s katerimi občujejo, šteje si celo v zaslugo, če se ji je posrečilo, preosnovati nazore gojenk s tem, da je smešila kroge, v katerih so učenke vzrastle.

O umetnem materialnem svetu, ki popolnoma preobrazuje nazore gojenk, niti nočem govoriti. Doma je bilo vse odvisno od skrbi in dela preproste matere in cele družine: vsaka udobnost, pecivo, voda, dobro pripravljen obed, snaga in prijetnost stanovanj. Kolikor več skrbi in dela, tem večje je blagostanje, čim manj skrbi in dela, tem manjše in redkejšo so udobnosti. Na prvi pogled kaj preprosta stvar, in vendar, menim jaz, je bolj poučljiva kakor pravila iz francoščine ali zgled Aleksandra macedonskega. Pri naši družabni vzgoji je to vedno poučevanje, katero vrši življenje, tako v ozadje potisnjeno, da zato obed ni boljši, ne slabši, da prevleke zglavnikov niso bolj, ne manj snažne, da tlak v hiši ni bolj, ne manj čist, kakor se je pač gojenka za te stvari brigala. Pa saj nima svoje sobice, kakega kotička, katerega bi naj pospravljala; ona nima niti možnosti, narediti si obleko iz ostalin plat in trakov. „Da, ampak...“, mi bo odgovorilo devet desetih mojih čitateljev, „čemu govorimo o zavodih; to nima smisla itd.“ Ne bijemo onega, ki leži na tleh? Ne, ne leži na tleh, stoji ravno in trdno na tleh pravice! Dekliški zavodi niso slabši od gimnazij in univerz. Vsi ti zavodi imajo le eno načelo za podlago, in to je — njih pravica, katera se podeli posamezniku ali majhnemu številu takih, ki delajo iz učenca to, kar hočejo. Dekliški zavodi zato ne ležijo na tleh; štejemo jih na tisoče in ostali še bodo dolgo, ker nimajo iste pravice vzgojevati kakor gimnazije in vseučilišča. K večjemu biva razlika v tem, da obitelji ne pripoznamo pravico, vzgojo voditi tako, kakor je njej po godi; mi vzamemo siloma otroka pregrešni materi, da ga damo v zavetišče — pokvarjeni gojiteljici.

Nadalje ne priznamo verski družbi pravico, voditi vzgojo, kričimo pač nad semenišči in samostanskimi šolami; celo verstvu odrekamo pravico vzgoje; nezadovoljni smo s šolami za vojake, za pravdnike itd.; poguma pa nimamo, da bi naše dvome izrekli o pravici do obstanka takih zavodov, v katerih si „družba“ (graždansko občestvo, société), ne morebiti ljudstvo

ampak „višja družba“ osvaja pravico vzgojevanja po svojih nazorih, in to glede penzijonатов in univerz.

Poglejmo si nekoliko bliže ta tempelj modrosti, ki se imenuje vseučilišče. Po mojem mnenju ta zavod ni boljši kakor dekliški zavodi; usojam se celo trditi, da ravno v njem tiči korenina vsega zla: družabni despotizem, katerega se nikdo ni upal do sedaj dotakniti. Kakor v penzijonatu vlada prepričanje, da ni rešitve razen v onem inštrumentu, ki se zove glasovir, ali v francoščini, ravnotako je kak moder mož ali družba modrih ljudi — osnovalo vseučilišča za učenje vseh ved in sicer na njihovi (strokovni) najvišji stopnji razvoja. Tako vseučilišče je, česar ne smemo pozabiti, v Moskvi, Petrogradu, Kijevu, Kazanu, in jutri ga bodo v Nikolajevu postavili; kjer se le komu zdi, tam se snujejo zavodi za učenje vseh ved na najvišji stopnji razvoja. Dvomim zelo, da bi ti modri možje zmogli organizacijo za take zavode. Gojitelji se še to vsekako lahko posreči; ona ima predpodobo, vzor, zgled — samo sebe. Tam pa so zgledi v prevelikem številu in preveč komplicirani. Toda mislimo si, da se je taka organizacija vendar znašla, vsaj za trenutek; kar pa je manj mogoče, je, da se za tako urejevanje najdejo tudi možje.

Poglejmo si sedaj nekoliko bliže delovanje takih naprav. (Dalje.)

Stara navada je železna srajca! . . .

Črtica. Spisal Janko Polák.

Začetnikov brez tablic si v nas niti misliti ne moremo. Ali je naše mišljenje pravo? — Odgovoriti na to ni lahko! . . . Zakaj? — Tablica je nam prešla takorekoč v kri in meso! . . . A stvari, ki so nam prešle v kri in meso, se ne iznebimo izlepa.

„Stara navada je železna srajca!“ . . .

Na steni pred menoj visi Durisova podoba, ki mi kaže vpregled v grško šolo. Skupina je lepša od skupine. A danes me ne zanimajo vse. Danes me zanima samo skupina, ki mi kaže, kako so se učili grški šolarji pisanja.

Učitelj sedi na stolu. Levi komolec ima oprt na stegno. V levici drži tablico, v desnici pa pripravo za pisanje. Pred učiteljem stoji učenec, ki ga zre z napeto pazljivostjo. Nobene poteze, nobene kretnje učiteljeve noče zamuditi. Zakaj on ve, da se nepazljivost ob ponovitvi bridko kaznuje.

Herodot nam pripoveduje v V., 58., da je prinesel Grkom črke feničanski princ Kadmos, ob priliki iskanja svoje sestre Europe. Ne motimo se menda povsem, ako trdimo, da so se seznanili Grki o ti priliki tudi s tablico, pa naj je bila ta že iz kamena, opeke ali voska. Iz Grškega je potovala tablica v Rim in iz Rima po vsem kulturnem svetu. In došla je tudi v naša mesta, trge in vasi.

In v njih gospodari tiranski še današnje dni! . . .

Lepa je navada, shranjevati starine v muzejih, a še lepša navada je, odstranjevati starine iz moderne šole. In tablica bode morala prej ali slej iz vseh modernih šol. V to jo bodo prisilili: 1. zdravstveni oziri, 2. dušeslovni oziri in 3. življenski oziri.

Roditeljem so otrokove oči gotovo ljubše od tablice. Samo poučiti jih je treba o tem. A dokler bode nam samim tablica ljubša od otrokovih oči, toliko časa bode tudi roditeljem. Da vpliva siva barva na oči slabo, ve vsakdo izmed nas. In da je temu res tako, hočem dokazati.

Bilo je popoldne v jeseni. Nebo je bilo zastrto s svinčenimi oblaki. Po šoli je plula vedno gostejša tema.

Na urniku je bilo začrtano pisanje in pisali smo.

Čim gostejša je postajala tema, tem bolj so klonile otrokom glavice k tablicam. Zdajci so začeli vanje dihati, jih vzdigovati in pogledovati od strani. Nemir je postajal vedno hujši.

„Ej, dragec! . . . Zakaj pa dihaš vedno v tablico in zakaj jo skoraj neprestano vzdiguješ in pogleduješ od strani?“ —

„Drugače ne vidim, koliko sem že napisal!“ . . .

In pogledal me je rosnih oči. A ne od strahu, temveč od napora.

Nisem se čudil.

Ne samo vreme, temveč tudi kamenčki so krivi tuintam solz. Saj koliko je kamenčkov, ki imajo v sredini rdeče žile! . . . Ravno kar omenjene žile pa povzročajo, da je pisava zdaj siva, zdaj rdeča, zdaj sivordeča i. t. d. V misel mi silijo stebri, ki nosijo obok prekrasne Aja Zofije v Istambul. O enem izmed ravnokar omenjenih stebrov se pripoveduje, da ima žilo, ki se rosi. Rosa tvori kapljice, ki so baje izvrsten lek bolnim očem. No, to je mogoče! — Zakaj tajinstven je vpliv narave na človeški organizem! . . . A nemogoče je, da bi bile očem koristne solze, katere jim izvablja pisanje s kamenčki, ki so prepreženi z rdečimi žilami.

In solze so mi dale misliti.

Najprej sem si domislil lastnega greha. Zakaj pišeš ob takih trenutkih? — Saj bi bil lahko preložil na drugi dan! . . . A takoj sem se domislil, da nisem vremenski prerok. Koliko dni mi gre lahko v izgubo! — Končno sem se domislil, da bode najbolje, ako nadomestim tablico s popirjem. Poizkusil sem najprej s svinčnikom. Kaj kmalu pa sem izpoznal, da sodita na popir samo tinta in pero. In začel sem s tinto in peresom. Res je, da je

bilo treba izpočetka precej potrpežljivosti in truda. Pa domislil sem se prehodov od kamenčka na svinčnik in od svinčnika na tinto in pero in duša se mi je umirila. Otrokom pa od tedaj tudi ob slabem vremenu niso glavice nič več klonile. In mir je plul po šolski sobi tudi ob trenutkih slabega vremena.

Ker sem ravnokar pri zdravstvenih ozirih, bi moral preiti k snaženju tablic t. j. k pljuvanju.

„Ej, kaj ne veš, da snažimo tablice z omočeno gobico in suho cunjico?“ —

Dragi, vem dobro! . . . Pa domisli se doma in domislil se bodeš tudi snaženja tablic potem pljuvanja. Toda o tem nekoliko več ob koncu črtice. Zakaj v misel mi silijo dušeslovni oziri.

Nekateri trde, da je tablica zaraditega tolike vrednosti, ker otroci napake sproti lahko brišejo. Jaz pa trdim: „Če bi imela tablica samo ta nedostatek, bi morala že samo zaradi tega nedostatka iz vseh modernih šol!“ — Dušeslovje nas uči, da le potem vplivanja zunanjega sveta v duši čutenje in s tem zaznanje nazorovanje, nazori in ideje. Otrok pa, ki briše napake sproti, jih ne občuti nikdar v duši in nikdar ne bode ustvarjal pravilnosti s premislekom, temveč vsekdar z vihravim mehanizmom. Kako bridko se kaznuje ravnokar omenjeni mehanizem pri spisju, računanju, risanju in lepopisju, ve pač vsakdo izmed nas! . . . Že samo ta dušeslovni ozir bi zadostoval, da zakličemo tablici v vseh modernih šolah:

„Adijo, pa zdrava ostani!“ —

A še en dušeslovni ozir je, ki nas sili k temu.

Vsakemu pedagoško naobraženemu učitelju je znano, da vplivata duša in telo neprestano drug na drugega. Misel, da se utruji ob duševnem naporu samo duša, je napačna. Eksperimentalno dušeslovje jo je zavrglo povsem. Zakaj to je dokazalo jasno, da utruji duševni napor dušo in telo in telesni napor telo in dušo. Toda o tem v eni izmed prihodnjih črtic natančneje. Danes trdim le, da utruji pisanje s kamenčkom po tablici, oziroma s svinčnikom po popirju telo in s telesom tudi dušo mnogo hitreje, nego pa pisanje s tinto in peresom po popirju. Pri pisanju prideta v poštev centripetalna in centrifugalna pot. Da je mnogo več trpljenja na centripetalni poti potem kamenčka in tablice oziroma svinčnika in popirja, nego pa potem tinte in peresa na popir, ve vsak dušeslovec. Vsak dušeslovec pa tudi ve, da je na centrifugalni poti mnogo več trpljenja ob sivi barvi na sivo i. t. d., nego pa ob črni barvi na belo.

In dospeli smo do življenskih ozirov.

Tu razločujemo gospodarsko stran in praktiško stran. Z ozirom na gospodarsko stran se toži tuintam, da bi stal popir preveč novcev. Ta izgovor je ničev! — „Roditelja, ki se ne upata žrtvovati za šo-

larske potrebščine svojega otroka toliko in toliko, nista vredna, da ga imata!... Ne trdim, da ni med roditeljskimi pari niti enega, ki bi troškov za šolarske potrebščine svojega otroka ne vzmogel. Da, tudi taki pari so! — In navadno imajo taki pari največ otrok. Tem bi morali pomagati dotični kraj. šol. sveti!... Trdim pa, da je obilica takih parov, ki jim steče po grlu — in sicer čez potrebo — toliko novcev, da bi zavili lahko vsaki mesec in sicer vsega otroka v svilen popir.

„A tablico lahko podedujejo od roda do roda!“ —

Ne oporekam!... Trdim pa, da podedujejo z njo tudi vse kali nekaterih bolezni od roda do roda. Ravno kar omenjene kali nekaterih bolezni se nabirajo tuintam na tablice v obliki slinaste maščobe, v katero bi v moderni šoli XX. stoletja pisali prav lahko tako, kakor so pisali nekoč Grki in Rimljani v vosek. Kdo ve, koliko bolezni provzroči med šolarsko mladino ravno slinasta maščoba na tablici!... Ali pa je gospodarski, nositi denar mesto za popir v prodajalnico za zdravila v lekarnico? — Menim, da ne!...

V nas so tovariši, ki hočejo ob tablici gospodariti s časom. Prav tako!... A meni se zdi, da čas, ki ga porabim z razdeljevanjem zvezkov i. t. d. ni izgubljen. Zakaj on navaja otroke k redu in točnosti in s tema obema k previdni naglici. Redu, točnosti in previdne naglice pa ne pogrešamo samo pri mladini, temveč tudi pri odraslih.

Hitim k praktični strani.

Praktična stran moderne šole XX. stoletja zahteva tudi, da izgine tablica v muzeje. Malokdaj v predšolski dobi in skoraj nikdar v pošolski dobi ne pišemo na tablico, temveč vedno na popir. Ali pa moramo ravno v medšolski dobi? — Ne!... Saj spomin na opeko, obeliske in vosek nam hrani zgodovina lepše, nego pa ga nam hrani tablica, ki ima vsled svoje čestitljive starosti tudi v nas toliko strastnih zagovornikov.

Kdaj ti potihnejo? — Takoj, ko uvidijo napredek brez tablic!... In čegava skrb naj bode to? — Nas mladih!... A ne mladih po letih, temveč mladih po mišljenju z ozirom na zdravstvo, dušeslovje in življenje.

Važnost narečja v ljudski šoli.

Črtica. Spisal Janko Polák.

Trenotki, ob katerih mislim pedagoške misli, so lepi. Pogled mi splove preko zelenih dolenjskih gričev, duša pa se mi zatopi v nedogled.

Tako se mi je godilo sinoči, ko sem mislil in ugibal, zakaj srečavamo v spisnih nalogah toliko napak, ki imajo svoj izvor v narečju. Mislil in

ugibal sem semtertja. In mislil in ugibal sem dolgo. Vse mišljenje in ugi-banje je bilo zaman. Zdajci se domislim Komenskega.

„Vse najprej v materinem jeziku!“ ...

Nemščina mi ni v mislih. V mislih mi je slovenščina.

„Slovenščina?“ —

Da, tudi slovenščina in sicer književna slovenščina je otroku ob nje-govem prvem prihodu v šolo tuj jezik. Zakaj materni jezik otrokov ob njegovem prvem prihodu v šolo je narečje dotičnega kraja. In ta se raz-likuje od književne slovenščine tuintam vsaj toliko, kolikor se razlikuje slovedščina od hrvaščine. Med obema je sorodnost. A sorodnost ni jasna. In kakor se nam godi ob prvih zvokih hrvaščine, tako nekako se godi otrokom ob prvih zvokih književne slovenščine.

In leto za letom se čuje sledeči, ali vsaj podobni dialog.

Roditelja: „Kaj ste se pa kaj učili v šoli?“ —

Otrok: „Nič!“ ...

Roditelja: „E, nekaj ste se pa vendarle učili!“ —

Otrok: „Veste, učitelj govori čisto drugače, nego pa govorimo pri nas!“ ...

Ravnokar omenjeni dialog nam veli misliti. In jaz sem se domislil sledečega.

Pri pouku v prvem in tudi v drugem šolskem letu moramo posvečati narečju vso pozornost. Ni dovolj, da ločujemo samo samoglasnike in so-glasnike, temveč ločevati moramo tudi zvezo samoglasnikov s soglasniki. Posebno važna pa so celokupna govorila. A to ni tako lahko! ... Zakaj? — Zato, ker nam v tem oziru nedostaje naobrazbe.

Ej, škoda je zlatih ur, ki smo jih presedeli ob klavirju in ob orgljah in jim izvabljali v potu svojega obraza ubrane glasove! ... Da smo posvetili ravnokar omenjene ure študiju narečja, bilo bi za dom in šolo bolje! ... Pa kaj si čemo! ... Odločilni krogi so mnenja, da je ubrana muzika za učitelja večjega pomena, nego pa: „Ankrát âna je âná!“

Ker sem uverjen, da se v tem oziru od strani odločilnih krogov v doglednem času ne bode odpomoglo, pomagajmo si sami.

V teku let sem se uveril, da more v prvem in tudi v drugem šolskem letu poučevati s pridom samo učitelj, ki je proučil narečje dotičnega šolskega okoliša. Za proučavanje narečja pa je treba najprej gradiva. Pri zbiranju gradiva se ne smemo ozirati samo na govorico odraslih, temveč tudi na govorico otrok in še posebno na govorico, ki jo rabijo otroci pri svojih igrâh. Zakaj ravno pri igri je otrok samostojen, ker je ves v svojem ele-mentu in kaže svojo individualnost v vsej finesi izvirnosti. Napačno je pri-sluškovati le samoglasnikom in soglasnikom. Prisluškovati moramo tudi zvezi samoglasnikov s soglasniki in še posebno celokupnim govorilom.

Res je, da gradivo ni zbrano kmalu. Pa ne strašimo se truda. Poplačan nam bode stoterno. Zakaj on bode obrodil veselje in zanimanje za književno slovenščino.

Ko smo nabrali gradivo, pa si ga sestavimo v obliki slovarčka. Temu dodajmo tudi zbirko celokupnih govoril. Brez take zbirke ne sme biti šola, katera hoče delovati z uspehom v prvem in drugem šolskem letu in katera hoče pregnati napake, ki jih srečavamo še tolikrat in v toliki množini na srednji in tudi najvišji stopnji spisovnih nalog.

Z začetniki govorimo tudi v narečju. Le tako nas bodo razumeli. In izostal bode dialog, ki podere tolikrat veselje in zanimanje do šole ne samo v srcih otrok, temveč tudi v srcu odraslih.

Ves nazorni nauk in tudi prve uporabne računske naloge izdelujmo vedno s posebnim ozirom na narečje in zaželjeni smoter ne more izostati. Vadimo tudi pripovedovanje z ozirom na narečje. Naj pove otrok povest, ki mu jo je pravila babica, tako, kakor mu jo je pravila ona. In šele potem mu jo povejmo sami v književni slovenščini. Saj le tako bomo vadili res na podlagi materinega jezika tuji, t. j. naš lep slovenski književni jezik.

Najlepše pa lahko prilagodimo narečje spisju.

N. pr. tako-le: Na tablo napišemo spisno nalogo v narečju. Razjasnimo jo otrokom v književni slovenščini in dodajmo pod nalogo dotične književne izraze. Otroci izdelujejo take naloge kaj radi. In zaželjeni smoter ne more izostati. Truda ni pri tem skoraj nikakršnega. Uspeh je silen. Saj le na ta način bomo privedi mladino do razumevanja našega lepega slovenskega književnega jezika. In izginila bode tekom časa znana mržnja do del, pisanih v književni slovenščini. Izostal bode končno tudi izgovor:

„Čemu bi kupil in bral, če pa ne umem!“ ...

Uverjen sem, da še tako lep original in še tako lepa slika in še tako lep književni izraz ne bodo pregnali napak iz spisnih nalog z ozirom na narečje, ako se ne bomo poprijeli ravno narečja z vso vnemo.

Poprimimo se ga in hvaležna nam bodeta dom in šola.

Opomba. Menim, da bi ne bilo napačno, ako bi „Slov. Šol. Matica“ posvetila narečju nekoliko pozornosti. Tekom let bi se dalo nabrati vse gradivo. Samoobsebi se ume, da mislim pri tem na vso Slovenijo. Na tem bi ji ne bili hvaležni samo učitelji, temveč tudi otroci in s temi tudi dom in šola. Posameznikom se delo ne more posrečiti povsem. Zakaj v to treba kritičnega pregleda. V to pa nam ne manjka učenjakov. Hvala Bogu, imamo jih nekoliko!

Umetniški vzgoji.

Odkar delujem na vzgojnem polju, pogrešam slovenskega glasila, ki bi prinašalo članke, posvečene umetniški vzgoji naše mladine. Vem sicer, da je samostojen slovenski list, ki bi deloval v tem smislu — utopija; za to smo preskromni, preubogi in premalo delavni. A vendar je treba, da pričnemo na ta ali oni način. Ko sva se v Božiču preteklega leta sešla s tovarišem Šegom, obljubil sem mu, da naprosim „Popotnikovo“ uredništvo, naj bi v svojem glasilu odmerilo v ta namen majhen prostorček, kjer bi se oglašali ljubitelji in pospeševalci te ideje. In glej, prijazni urednik „Popotnikov“ mi je rade volje ustregel. „Popotnik“ bo prinašal pod gorenjim zaglavjem članke o modernem risarskem pouku in njegovih uspehih na slovenskih šolah, poročila o tozadevnih razstavah, pregled delovanja drugih narodov v tem oziru itd.

Stvar se je tedaj pričela in treba je samo — delavcev, žal — neplačanih delavcev, kar je pa pri nas že v navadi. Po mojem mnenju imamo sposobnih ljudi dovolj. Imenovati mi je le slovenske profesorje, nadzornike, strokovne učitelje in v vrstah ljudskošolskega učiteljstva mnogo tovarišev, ki vneto podpirajo stremljenje po umetniški izobrazbi našega ljudstva. Priзнati moramo sicer, da ni pri nas stvar niti v povojih, a z ustrajnim delom bi se dalo mnogo doseči, saj nam mora najzagrizenejši sovražnik priznati, da nismo po naravi nič manj nadarjeni, kakor katerisibodi narod, ki se rad ponaša s svojo visoko kulturo. Tak skupen kotic v listu gotovo tudi pripomore, da se tovariši, ki gredo za istimi cilji spoznajo in združijo v vedno močnejšo vrsto.

Želeti bi bilo, da bi vsaka „Popotnikova“ številka imela oddelek „Umetniški vzgoji“, zato prosim vse somišljenike v imenu stvari same in v imenu uredništva, ki sem mu s tem nakopal novega dela, oglašajte se pridno in bodrite tudi druge zmožne tovariše, da se poprimejo novega dela. Dopisi naj se pošiljajo ali meni ali pa uredništvu „Popotnikovemu“.

Na delo tedaj! Vsestranska povzdiga ljubljenega našega naroda je kravavo potrebna.

Dragotin Humek — Krško.

Književno poročilo.

Ocene.

„Berilo za obče ljudske šole.“ II. del. (S slovniškim dodatkom.) Drugo šolsko leto. Sestavila Fr. Garbršek in A. Razinger. Cena vezani knjigi 60 h. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. V Ljubljani 1908. Kolikor glav, toliko misli! ... Če velja ravnokar omenjeni izrek za koga, tako velja gotovo za sestavljalce „Beril za obče ljudske šole“. In z ozirom na vse to nam gg. sestavljalca zgoraj omenjenega „Berila za obče ljudske šole“ gotovo ne bodeta štela v zlo, ako podamo na tem mestu nekoliko misli, ki so nam šinile v glavo, ko smo pregledovali ravnokar omenjeno „Berilo za obče ljudske šole“. Napredek je v vsakem oziru precejšen. A s tem še nikakor ne trdimo, da je tak, kakršnega zahteva moderna šola. Res je, da sta gg. sestavljavca izpustila marsikaj, kar je bilo v „Berilu in slovnici za drugi razred štirirazrednih in petrazrednih ljudskih šol“, ki sta ga sestavila ljudska učitelja gg. A. Razinger in A. Žumer, res pa je tudi, da bi bila lahko izpustila še marsikaj. Odkar imamo „Jezikovne vadnice“, ki sta jih nam sestavila gg. Henrik Schreiner in dr. Janko Bezjak, je pač nepotrebno delo, ako se obešajo „Berilom za obče ljudske šole“ „Slovniški dodatki“. Res je, da so mnogo boljši nego pa so oni v „Berilu in slovnici“ itd., a kljub temu so nepotrebni. Kaj si čemo! — Stara navada, železna srajca! ... To velja tudi z ozirom na razpredelbo snovi v „Berilu za obče ljudske šole“. V nas in tudi drugje se je ukoreninila navada, da razpredelujemo snov v „Berilih za obče ljudske šole“ najraje po osebnem, krajevnem in časovnem načinu. Pa je res ta način razpredeljevanja edino izveličavni? — Nam se vidi, da ne! ... Nas zanimajo osebe, kraj in čas manj, nego pa nas zanima zaklad otrokove duše. Če razpredelimo zaklad otrokove duše, najdemo v nji precej stvarnosti, precej etike, precej pesniškega duha, precej iznajdljivosti in tudi precej domišljije. Na to bi se morali po našem mnenju gg. sestavljalci „Beril za obče ljudske šole“ ozirati na vsak način. Stvarnemu zakladu, ki ga najdemo v otrokovi duši, bi naj odgovarjali stvarni berilni sestavki, etičnemu etični, pesniškemu pesmi, iznajdljivosti uganke in domišljije pripovedke in pravljice. Res je, da sta to načelo upoštevala tudi gg. sestavljalca „Berila za obče ljudske šole“, res je pa tudi, da sta z etičnimi berilnimi sestavki zadušila stvarne berilne sestavke. To nam ni povšeči! — Vsakemu svoje! ... Zakaj namen ljudske šole je tvoriti v duši otrokovi stvarne in npravnoreligiozne celote. Najmanj je pa nam povšeči, da so pesmi preplavile skorej vso vsebino „Berila za obče ljudske šole“. Naslov: „Pesmarica za obče ljudske šole“, bi bil skoraj umestnejši. Zakaj izmed 111 berilnih sestavkov jih ni nič manj nego 49 v vezani besedi. In med vsemi 49 pa ni niti ene narodne! ... Ali res ni med vsemi „narodnimi pesnitvami“ niti ene, ki bi sodila za drugo šolsko leto? — Dobili pa smo med pesnitvami nekatere, ki bi jih mi uvrstili v višjo skupino. Jako povšeči so nam uganke. Sprijazniti pa se ne moremo s pregovori in izreki. Pregovori in izreki so nekaj izvleček ljudske,

oziroma modrosti posameznikove. Z modroslovjem pitati otroke v drugem šolskem letu, se nam pa vidi le malo prezgodaj. Samo definicije ne veljajo. Tu je treba upoštevati: osebe, čas, kraj, način in vzrok. Kdor pa upošteva samo definicije, ta mlati po prazni slami. No, pa to omenjamo samo mimogrede. Povšeči nam je tudi odstavek „Domovina“. Zakaj se ni v njem oziiralo tudi na naravno pravljico in pripovedko? — Sploh pa gg. sestavljalci „Beril za obče ljudske šole“ narodno stran kaj radi prezro! ... Zakaj? — Umeti tega ne moremo! ... In vendar bi morala biti narodna stran glavna stran vsakega „Berila za obče ljudske šole“. Vsaj mi smo tega mnenja. In da smo mi razdeljevali snov v „Berilu za obče ljudske šole“, razdelili bi jo bili v dva glavna dela. Vsak izmed ravnokar omenjenih glavnih delov bi imel pet stranskih razpredelkov z sledečimi naslovi: 1. stvarni berilni sestavki, 2. etični berilni sestavki, 3. pesmi, 4. uganke in 5. pripovedke in pravljice. V vsak stranski razpredelak bi uvrstili po 8 berilnih sestavkov. In tako bi bilo v vsem „Berilu za obče ljudske šole“ 16 stvarnih berilnih sestavkov, 16 etičnih berilnih sestavkov, 16 pesmi, 16 uganek in 16 pripovedk in pravljic. Vse „Berilo za obče ljudske šole“ bi obsegalo potentakem 80 berilnih sestavkov, ki bi bili razdeljeni v dva glavna dela s 40 berilnimi sestavki. In tem potom bi bilo dano učitelju in učencu dovolj snovi za izbero in tudi zabavo, oziroma razvedrilo. Več nego 80 berilnih sestavkov tudi ni treba. Menimo, da je bolje malo, a isto dobro, nego pa obilo, a slabo. Tudi mešali ne bi, temveč razdelili vse precizno v dele in razpredelke, t. j. dali bi vsakemu delu in razpredelku svoje. In to bi bilo knjigi, učitelju in učencu samo v prid! ... Vsekako pa poudarjamo, da dela „Berilo za obče ljudske šole“ gg. sestavljalcema vso čast. Mnogo bolje je od svojega prednika! Vemo tudi, da je velika umetnost sestavljati „Berila za obče ljudske šole“. Zakaj: „Kolikor glav, toliko misli!“

J. P. D.

„**Napredak.**“ Naučno-pedagoška smotra. Izdaje hrvatski-pedagoško-književni zbor. — Glavni urednik: Stjepan Basariček. L. 1908. — Cena letno 10 kron. Predplačniki dobe še gratis-prilogo „Hrvatski učiteljski dom“. Izide v 10 zvezkih. — Pred nami leži 10 zvezkov te prekrasne hrvaške pedagoške revije, ki se je povodom prestopa v svoj 49. letnik popolnoma prerodila ter stopila v lični obliki in zdatno povečana pred svoje čitatelje. Sme se pač meriti z vsako tujo pedagoško revijo. Snov, ki je objavljena v tem letniku se deli v tele razdelke: Teorijska pedagogija. Urednik St. Basariček. — Praktična pedagogija. Urednik Mil. Pejnovič. — Obzor po pedagoškem polju. Urednik Dav. Trstenjak. — Književna smotra. Urednik Jos. Škavič. — Manji članci in bilješke. Urednik St. Basariček. — List je tedaj urejen po zahtevah sedanjosti in imena urednikov nam jamčijo, da se nahaja v tem letniku mnogo zlate snovi. — Izmed člankov iz teorijske pedagogike omenjamo le te-le članke: 1. Osjetilna percepcija tu učenika. Spisal dr. P. R. Radosavljevič. — 4. Monizam o biću duše. Po Haeklu. — 16. Individualne razlike u učenika. Črtica iz eksperimentalne pedagogike. Dr. P. Radosavljevič. — V „obzoru po pedag. svijetu“ nahajamo poleg zanimivih poročil o ruskem, češkem, nemškem, francoskem, angleškem šolstvu tudi zanimivo poročilo o slovenskem pedagoškem slovstvu, kjer se temeljito kritikujejo publikacije „Šol. Matic“, slovenski učiteljski listi in dr. Lončarjeva brošura „O šolski reformi“. — V književnem pregledu dobimo pa ocene raznih hrvaških, srbskih, nemških in čeških pedag. publikacij,

izmed katerih omenjamo le sledečo publikacijo: Übersicht über die schulhygienische Literatur in kroatischer Sprache. Nad vse zanimiv pregled. — Ta kratek pregled nam svedoči, da je „Napredak“ list, ki poseka le premnogo onih nemških pedag. listov, ki se tako bahato šopirijo po naših okraj. učitelj. knjižnicah. Slovenskemu učiteljstvu svetujemo: Sezi po njem in čitaj ga. V vsako okraj. učitelj. knjižnico vsaj po en izvod. — ega.

„**Osnovni nauki o narodnem gospodarstvu.**“ Spisal Valentin Žun, c. kr. finančni komisar. V Ljubljani, 1908. — Založila „Narodna knjigarna“. Natisnil Iv. Pr. Lampret v Kranju. Cena ?. — V zadnjem času se je pojavilo na našem narodno-gospodarskem polju kaj veselo gibanje. Sicer se je že pred desetletji odpravila tlaka, toda mi Slovenci smo še vedno tlačanje: v gospodarskem, kulturnem in političnem oziru. In popolnoma naravno je, da se je slovenski narod v zadnjem času prebudil in sicer vsled zunanjega vpliva. 20. sept. 1908 je zgodovinski dan, ki je odločil, da postane Slovenec morda par stoletij prej gospodar na svojem lastnem domu. Sicer bi do tega gibanja tudi prišlo, ker mora priti, ker je to naraven zakon, ki ga ne zabrani ne naša birokracija, ne vsa naša nemška armada. In v tej veseli, živahni gospodarski dobi je izšla tudi zelo potrebna knjiga o „narodnem gospodarstvu“. Pri nas kaj malo pišejo o tej vedi, ki je temelj vsakemu gospodarskemu delu. Sicer je res, da imamo dobre praktike, toda praksa brez teorije ni vedno dobra. In vsled tega smo g. pisatelju prav hvaležni, da se je poprijel tega težavnega dela in ga tudi dobro dokončal. Sam priznava, da pomanjkljivosti sam najbolj občuti. Filologi se bodo ob marsikaterem izrazu spodtaknili, a tudi v stilističnem oziru kakor tudi o tiskovnih napakah bi lahko rekli to ali ono, toda uverjeni smo, da gospod pisatelj popravi vse to sam v drugi izdaji. In slednjič, če bi drugi narodi vedno stali na strogo filološkem stališču, tedaj bi jim šla precej težka za njihove izraze. Nekaj pa moramo opomniti. Imamo namreč izraze kakor n. pr. konsumpcija, — take besede ni treba prestavljati, temveč rabiti te že udomačene besede, do katerih imamo popolnoma tisto pravico, kakor Nemci. Dalje imamo tuintam nekatere trditve, s katerimi se mi popolnoma strinjamo. Tako n. pr. trgovine pač ne moremo deliti v trgovino s premičninami in nepremičninami, zakaj trgovina se peča le s premičninami. Toda to so le nazori! Sicer moramo pa priznati, da je knjiga, ki jo je hotel gospod pisatelj takorekoč šele zasejati, literarno delovanje tudi na narodno-gospodarskem polju, izvrstna in bo vsakemu, ki se hoče pečati s to stroko, kar najbolj služila. Vsled tega jo tudi kar najbolj priporočamo. Želimo pa, da bi ne ostalo samo pri teoriji. Mi, Slovenci, potrebujemo ravno v sedanjih časih resnega gospodarskega delovanja, ki temelji na zdravi in smotreni organizaciji. Treba nam je narodno-gospodarske centrale, iz katere bodo šle niti po vsej slovenski domovini. Imeti moramo kar najbolj natančen pregled o našem narodno-gospodarskem stanju in gibanju. Tega pa dobimo v prvi vrsti na podlagi dobre statistike, enket itd. S tem premišljenim delom pridemo tudi do tega, da bo naše gospodarsko delo res narodno — a ne politično, kakor je bilo dozdej! Vzemimo torej Žunovo knjigo res kot temelj in delajmo, da postanemo v istini gospodarji v svojem domu, v svojem gospodarstvu.

Sedaj pa še nekaj na naslov naše „Šolske Matice“. V Slovencih se je pričelo prav živahno delovati na gospodarsko osamosvojitev. To delovanje bo prejalislej pognalo krepke sadike i med preprostim ljudstvom. In tu bo — dokler ne dobimo gospodarsko naobraženih samostojnih mož — pre-

mnogo dela ravno za ljudsko učiteljstvo. Vsled tega opozarjamo vodstvo naše „Šolske Matice“, da stopi v dogovor s pisateljem g. Žunom, da spiše nekako okrajšano, specijelno za slovenske razmere pripravno knjigo o „Narodnem gospodarstvu“, ki naj bi služila slovenskemu učiteljstvu kakor nekako navodilo za nadaljno gospodarsko delovanje v ljudstvu. — e g a.

Novosti.

V založbi Katoliške Bukvarne v Ljubljani so izšle ravnokar tele nove knjige:

Anton Medved: Poezije II. del. Cena broširani knjigi K 4.—, vezani knjigi K 5:40.

Andrej Hofer, tirolski junak. Ljudska igra v 5 dejanjih. Poslovenil Franc Rihar. Cena K —80.

Zbirka ljudskih iger. 9. snopič. Cena K —80.

Kakor je prva zbirka Medvedovih pesmi zadivila sodobnike po globokomiselnosti oblike, ki daje pesniku med slovenskimi poeti čisto posebno mesto, tako bo II. del njegovih „Poezij“ gotovo še bolj poglobil in povzdignil vrednost in velikost njegovo. Zato lahko rečemo, da se knjiga sama priporoča zlasti, ker je založništvo poskrbelo, da je zunanja oprema vredna notranje lepote dela. — Ostali dve knjigi bodeta dobro služili odrom Čitalnic in bralnih društev.

Razgled.

Listek.

* **Slovenska Šolska Matica.** Imenik društvnikov „Slovenske Šolske Matice“ za leto 1908. bo v kratkem dotiskan. Med tiskom bi bilo še mogoče vanj sprejeti nove člane. Zato prosimo, da nemudoma pošlje letnino, kdor namerava za leto 1908. še pristopiti k društvu. Tudi gg. poverjenike prosimo, da takoj naznanijo svoje člane, ako jih še kaj imajo in pošljejo denar zanje. Častno bi bilo, ko bi se tudi letos pomnožilo število članov.

* **Za esperantiste.** Na prvem zborovanju združenih slovanskih esperantistov ob priliki zadnjega svetovnega esp. kongresa v Draždanih se je pozdravljala z navdušenjem ustanovitev prvega slov. esp. krožka. Da izvrši naš krožek (Maribor, Ob parku 1, III.) prvo svojo večjo nalogo, da izda namreč popočno slovnico esp. jezika za Slovence, se obračamo zopet na slavno občinstvo z nujno prošnjo, da nas podpira v večji meri kot doslej z — naročili. Obračamo se posebno do slov. razumništv, z vso gotovostjo pa pričakujemo, da se prijavijo dotični p. n. gospodje, ki smo jim poslali tozadevne tiskovine, ki so povzročile naši itak zelo suhi blagajni velike stroške. Poudarjamo pa še enkrat, da sprejemamo iz srca radi tudi naročila tistih, ki ne nameravajo postati esperantisti, ki pa podpró s svojim cenjenim naročilom naše stremljenje. (Knjiga bode stala 2 K ter se razpošiljala po poštnem povzetju.)

* **Narodni ponos, vzgoja in leposlovje.** Leta 1758. je švicarski pisatelj in zdravnik J. G. Zimmermann v Zürichu prvič izdal knjižico „Vom Nationalstolze“, ter skušal obrusiti razne robotosti velikih narodov. Objektivno pisana knjižica je bila prevedena skoraj v vse žive jezike in pisatelja so cenili najvišji krogi. — Po prestani francoski revoluciji se je pojmovanje o narodnosti različno razmotrivalo in navdušenje za narodnostne znamenitosti je posebno pri večjih narodih stopilo tekmovalno v ospredje. Pojavila se je pa tudi fraza, da naj bi narodnost nič ne bila, dasi imajo ljudje za občevarje in za zbliževanje dar in pravico

govora že po starših svoje domovine. Ako trezno sodimo, ne moremo zavreči dejstva, da je v sedanosti ljudstvu večjih narodov skoraj tako težko opustiti narodnostno samoljubje, kakor pregnati iz ozračja megle in oblake, na katere se je človek prisiljen ozirati in jih celo opravično blagovati. Nerazsodnost velikih narodov pa je rodila preziranje malih odvisnejših narodov, dasi „človeku brat je človek, rodu rod“ in „za vse je svet dovolj bogat“. Vse nestrpnosti s svojimi malopridnimi nemiri more odstranjovati samo plemenita vzgoja, ter poplnevati z vzglednimi čednostmi pravo ljubezen do posameznikov, naroda in domovine. Spoznanje vzgoje naj omejuje zlo, ki ga povzročuje rožljajoči narodni ponos, ker brez vzgoje (že pri mladini) so vse najlepše besede brez stalnega učinka in kakor na njivo vržena dobra semena brez skrbne pletve. Prosveta iz stoletja starih vseučilišč in drugih visokih mest bi lahko imela mnogo uspeha za medsebojno toleranco narodov, ako bi več delovala za pravično vzgojo. Ako pregledujemo nekatere spise novejših nemških pisateljev, katere sami med najboljše prištevajo, smo presenečeni, da je tudi srd (šovinizem) in ne ljubezen do drugih narodov gonilna moč njih poezije. Znan je Feliks Dahn, ki je še 7. oktobra l. l. na Dunaju predaval svoje proti Slovanom in Romanom sestavljene pesmi, ter bil potem imenovan za častnega člana „Schubertbunda“. Če prebereš épose Jul. Wolffa (n. pr. „Die Pappenheimer“, kjer so nakupičeni najbolj zaničevalni verzi o Hrvatih), si kmalu prepričan, kaka je narodna vzgoja teh poetov. Za take umotvore imajo sedaj mogočni narodi iz bojnih časov mnogo več domače snovi. Končno se leposlovci in umetniki opravičujejo, da je umetnost sama sebi namen, ideal in prosta oblast nad resnično naravo, nad zgodovino itd., zato je pri taki obilici odsekov kaj težko govoriti o uspešni praktični vzgoji za ljubi mir med narodi. F. F. L.

* **Prebivalstvo sveta.** Prebivalstva na vsem svetu je 1 milijarda in 450 milijonov, ki je porazdeljeno tako: v Aziji 800 milijonov, v Evropi 320, v Afriki 210, v Ameriki 110, v Avstraliji 10. Od teh jih nosi obleko le 500 milijonov, 250 milijonov jih je sploh brez obleke, 700 milijonov je deloma pokritih, 500 milijonov prebiva v hišah, 700 milijonov v luknjah in jamah, 250 kar pod milim nebom.

* **Jezikovne pomanjkljivosti in nemščina.** Veliki narodi so glede določitve pravih glasov in enotne pisave v mnogo večji zadregi, nego majhni, ki si lažje in boljše utrdijo normalni pismeni jezik. Mnogo ljudstva obsegajoči jeziki zakrivajo in uničujejo s svojim književnim jezikom mnogo sorodnih jezikovnih individualnosti. Zaradi velikih razlik človeške govorice pri posameznikih se je tudi toliko krajevnih narečij in pozneje jezikov razvilo, ter je zato tudi kak (umeten) svetovni jezik tako nemogoč. Potrebe in podlage torej ni, da bi samo kaka manjšina zrla v svojo revščino, a večina se z govorom bogve kako ponašala. (Primerjaj Herm. Paul, Prinzipien der Sprachengeschichte!) Znanost nam dokazuje, da bi se radi govora vsi narodi opravičeno lahko med seboj spoštovali kakor posamezni ljudje. — Politika ima pri jezikih druge vire, smotre in posledice. — Za poboljšanje vsakega človeka kakor tudi za vsak narod velja „Spoznavaj samega sebe!“ Kako se je n. pr. za višje kroge nepovoljno in relativno preresetovala nemščina preden so se pogodili za najnovejši pravopis, navedem par slovečih imen, kakršnih nima vsak narod. Modroslovec A. Schopenhauer je posebno pri razvoju romantike v svojih spisih neusmiljeno bičal nemški jezik na več mestih, osobito v sestavku „Über Schriftstellerei und Stil“ in „Über die seit Jahren methodisch betriebene Verhöhnung der deutschen Sprache“. Göthe je krepko pojasnil (v „Wahrheit und Dichtung“) zanemarjen nenarodni jezik in slog. Učiteljstvo ima v rokah knjigo R. Hildebrand „Vom deutschen Sprachunterricht in der Schule“ (10. Aufl. 1906), kjer najde mnogo zadevnih resnic. Na str. 34: „Ja unser liebes Deutsch ist ein Dintendeutsch geworden, wie es schon Fischart einmal nennt, die Kanzleisprache, die nur in der Tinte ihr Dasein hat, doch nur noch wahrer und schlimmer als ers meinte: ist es doch manchmal, als wollte das tintenklecksende Saeculum, von dem in Schillers Räubern verächtlich die Rede ist, nun, am Ende des neunzehnten Jahrhunderts erst recht anbrechen“ itd. Pač nekoliko preveč nepremišljene vere in lakajstva v kake podvojene in nedosledno združene pismenke. F. F. L.

* **„Allgemeiner Tiroler Lehrertag“** in Innsbruck am 5. Oktober 1908. Sonder-Ausgabe der Tiroler Lehrerzeitung. Preis 50 Heller. — Nad vse zanimiva knjižica. Iz nje posemnljemo le sledeče: Sprevodnik c. kr. drž. železnice ima po preteku 18 službenih let 2080 K plače, a učitelj po 20 letih 1295 K. Pridne delavke po tovarnah služijo letno 1300 K, a učiteljica ima po preteku 10 službenih let 700 K. — Justično ministrstvo je izdalo na deželno nadsodišče v Inomestu za l. 1908. ukaz, da se mora računati za prisilne delavce povprečno dnevni oskrbovalni stroškov po **87 h**, a iz poročila deželnega odbora za Tirolsko je razvidno, da je v tabeli V. tega poročila točka, ki pravi, da dobiva 111 učiteljskih vdov letno 34.580 K, povprečno ena vdova 312 K na leto ali dnevno **86 h**. —ega.

Kronika.

* **Slovenska trgovska šola v Ljubljani.** Naučno ministrstvo je dovolilo pripravljalnemu razredu te šole in združni šoli 2500 K za upravo in 1500 K kot podporo za l. 1908.

* **Državna subvencija.** Za pospeševanje kranjskih kmetijskih učnih tečajev in šolskih vrtov, ki so v zvezi z ljudskimi šolami, je dovoljene 600 K državne podpore, ki se ima razdeliti v 12 delnih zneskov po 50 K kot osebne remuneracije onim učiteljem, ki dobro oskrbujejo šolske vrtove. Iz normalnega šolskega fonda se razdeli vrhu tega še 1000 K v ta namen.

* **Okrajni šolski svet v Kozjem** je v svoji seji dne 8. prosinca z vsemi proti nemu glasu sklenil sledeči protest, ki se je takoj v priporočenem pismu odposlal c. kr. naučnemu ministrstvu na Dunaj: Podpisani udje okrajnega šolskega sveta v Kozjem, ki tvorijo veliko večino istega, protestirajo zelo energično proti imenovanju posebnega okrajnega šolskega nadzornika za nemške šole na Spodnjem Štajerskem, ker bi tako imenovanje pomenilo za slovensko ljudstvo nezasluženo zaušnico, za slovenske okrajne šolske nadzornike pa nezaupanje v njihovo delovanje, čeprav so doslej vedno postopali strogo objektivno in korektno. S tem korakom bi se povrh tega v okrajne šolske svete s slovensko večino vgnjezdil mož, ki bi tam igral ulogo ovaduha in zaupnika nemškega „Volksrata“. Iz teh vzrokov oporekamo še enkrat takemu imenovanju in prosimo, da bi se isto opustilo. — (Slede podpisi.)

* **Avstrijske srednje šole.** Iz noveletnega izkaza naučnega ministrstva razvidimo, da je bilo začetkom tega šolskega leta (1908/09) vpisanih na vseh avstrijskih gimnazijah 91.626 dijakov, med temi 89.308 učencev in 2318 učenk, na realkah pa 46.375 učencev. Vseh srednješolcev vkup je 138.001. Številke za dežele, koder bivajo Slovenci, tako-le govore: Kranjska 2026 gimnazijcev in 799 realcev; Štajerska 3070 gimn. in 1676 real.; Koroška 969 gimn. in 397 real.; Primorska 2562 gimn. in 1961 real. Povsod torej v prevesni večini gimnazijci! Na Kranjskem v razmerju okroglo 2000:800 ali na 100 gimnazijcev 40 realcev. Zdaj pa si oglejmo razmerje v deželah, koder bivajo Čehi. Kraljestvo Češko: na čeških gimnazijah 9939 dijakov, na moravskih čeških gimnazijah 4539 dijakov, na čeških realkah v kraljestvu Češkem 10.131, na Moravskem 4723 realcev. V obeh deželah tvorijo torej realci večino. Na Češkem je razmerje gimnazijcev proti realcem okroglo 9900:10.100, ali na 100 gimnazijcev prideta 102 realca; na Moravskem pa celo 4500:4700 ali 100:104. — Na Dunaju je 21 raznih gimnazij, v Gradcu 5, v Ljubljani 3, v Pragi 5 čeških in 6 nemških, v Lvovu 8 državnih in 5 privatnih gimnazij. Gimnazija s slovenskim učenim jezikom je le ena (Šentviška s 4 razredi). Novi nemški nadzornik ima nadzorovati na Kranjskem 246 gimnazijcev (Kočevje 122, ljubljanska nemška gimnazija 124), dočim jih preostane slovenskemu nadzorniku 1780. Značilno razmerje!

* **Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“.** 9. novembra je umrl družtenik g. Anton Zach, nadučitelj v pokoju v Gradcu, 4. decembra pa družtenik Alojzij Schweinzier, učitelj v Ljubnem. Vdovama se je izplačala podpora v znesku po 1440 K. Po § 3. družtenih pravil je plačati naklado 4 K v teku enega meseca, t. j. zanesljivo do 10. januarja 1909. — Za društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“: Ivan Slana s. r., načelnik. Eichmeier s. r., tajnik.

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137 × 73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K.

Če se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

Listnica upravníštva.

Prvo številko smo poslali vsem dosedanjim naročnikom, naj si bodo kaj na dolgu ali ne, in tudi onim, katerim smo ustavili 12. številko, nadalje nekaterim šolskim vodstvom, koja še pogrešamo v našem krogu. Ako se ne naroče sama, oddajo naj jo drugim. Vsakega zavednega učitelja in učiteljice naloga je, podpirati v prvi vrsti stanovske liste. Zanašati se moremo le na lastno delo in lastno moč. Posebno se obračamo do socijalnih odsekov z lepo prošnjo, da nam pomagajo nabirati novih naročnikov. Čimbolje bodo stali Zavezini listi v gmotnem oziru, tem izdatnejšo duševno hrano bodo lahko nudili.

Nove naročnike prosimo, naj se prijavijo čimprej, da vemo končno določiti število iztisov. Vse naročnike prosimo, naj pri vplačevanju naročnine zapišejo ob robu položnice leto, za katero je namenjena. S tem se bo lahko takoj pojasnilo vsako nesporazumljenje.

Na čvrsto in plodonosno delo v novem letu!

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 1097/II.

Na dvorazredni ljudski šoli pri Sv. Venčeslu namesti se do Velike noči 1909 učiteljska služba z rednimi dohodki po II. krajnem razredu in s prosto sobo in sicer stalno, eventualno začasno.

Redno opremljene prošnje vposlati je krajnemu šolskemu svetu pri Sv. Venčeslu, pošta Slov. Bistrica, do konca januarja 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov. Služba je samo za možke prošnjike.

Okrajni šolski svet Slov. Bistrica, dne 25. novembra 1908.

Predsednik: Attems.

Št. 2906/I.

Na petrazredni ljudski šoli v **Sentilju v Slov. gor.** se namesti do Velike noči učiteljska služba z rednimi dohodki po II. krajnem razredu, in sicer stalno, eventuelno začasno.

Redno opremljene prošnje je vposlati krajnemu šolskemu svetu v **Sentilju v Slov. gor.** do konca prosinca 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov.

Ta učiteljska služba je samo za moške prosilce.

Okrajni šolski svet **Maribor**, dne 29. grudnia 1908.

Predsednik.

Št. 859/III.

Na petrazredni ljudski šoli pri **Sv. Rupertu v Slov. gor.** se namesti služba učiteljice z rednimi dohodki po III. krajnem razredu stalno.

Redno opremljene prošnje je vposlati krajnemu šolskemu svetu v **Sv. Rupert v Slov. gor.** do konca januarja 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet **Sv. Lenart v Slov. gor.**, dne 30. grudnia 1908.

Predsednik: **Attems.**

Št. 25/1909/P.

Na štirirazredni ljudski šoli pri **Sv. Urbanu blizu Ptuja** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto izbo.

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 7. februarja t. l. pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Urbanu blizu Ptuja.**

Okrajni šolski svet **ptujski**, dne 5. januarja 1909.

Predsednik.

Št. 59/1909/P.

Na štirirazredni ljudski šoli v **Majšpergu** se stalno namesti služba učiteljice z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto izbo.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 10. februarja t. l. pri krajnem šolskem svetu v **Majšpergu**, p. **Ptujska gora.**

Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet **ptujski**, dne 9. januarja 1909.

Predsednik.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski	Tovariš	Popotnik
Zvonček	Domače	ognjišče.

POPOTNIK

izhaja **15. dne vsakega meseca** v zvezkih in stane na leto **6 K**,
pol leta **3 K**, četrť leta **1 K 50 v.** Posamezni zvezki stanejo **50 v.**

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin«
blagajnik **Fr. Luznar** v **Kranju**. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v **Maribor**, **Kokoschineggallee**.